

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

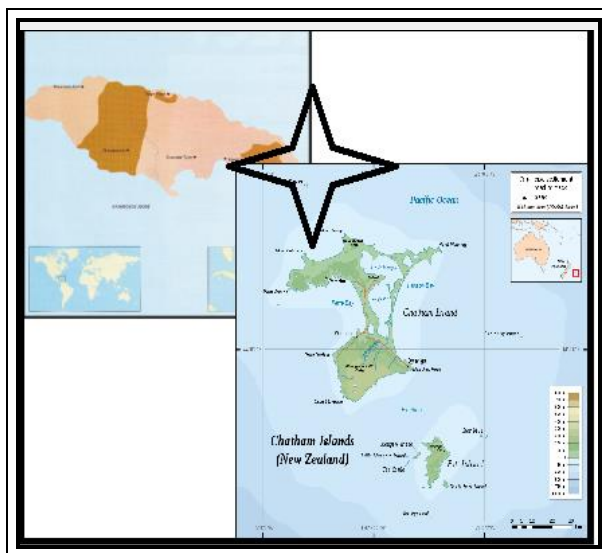
Сливка Р.Р., Венгерчук С.М.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ

КРАЇНИ АМЕРИКИ, АФРИКИ. АВСТРАЛІЯ І ОКЕАНІЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Івано-франківськ
Симфонія форте
2017

Сливка Р.Р. Регіональна економічна географія світу. Країни Америки, Африки. Австралія та Океанія. Ч.3: Методичний посібник для студентів / Роман Радославович Сливка, Світлана Миронівна Венгерчук – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. – 53 с.

Рецензенти:

Ровенчак І. – доктор географічних наук, доцент кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка.

Сав'юк М. – кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент, завідувач кафедрою географії та природознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Посібник ставить за мету розкрити регіональні особливості територіальної організації господарства країн Америки, Африки, Австралії та Океанії. Завдання посібника полягає у тому, щоб виробити навички самостійної роботи з навчальним матеріалом. Він містить ряд таблиць, графічних схем і картосхем, які покращують уявлення студентів про просторові процеси в світовому господарстві і полегшують сприйняття географічного фактажу.

Матеріали посібника можуть використовуватися для підготовки практичних робіт, написання рефератів, контрольних, курсових, бакалаврських та дипломних робіт з даної проблематики.

Схвалено на засіданні кафедри географії та природознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від 18 вересня 2014 року)

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту природничих наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ЗМІСТ

- 1 Економічна географія США
- 2 Економічна географія Канади
- 3 Економічна географія країн Південної Америки
- 4 Економічна географія Центральної Америки і Вест-Індії
5. Економічна географія Австралії і Океанії
6. Економічна географія країн Африки
7. Економічна географія країн Північної Африки

Словник термінів

Список рекомендованої літератури

Додатки

Практична робота №1

Економічна географія США

План

1. Дати характеристику (письмово):

- розвитку системи міст США;
- постіндустріальної революції в США;
- географії української діаспори в США;
- одного з міст-мільйонерів США (на вибір викладача).

2. Опрацювати географічну номенклатуру “Міста-мільйонери Північної Америки”:

Атланта, Балтімор, Баффало, Бостон, Вашингтон, Ванкувер, Гамільтон, Гартфорд, Даллас, Денвер, Детройт, Джексонвілл, Едмонтон, Індіанополіс, Канзас-Сіті, Клівленд, Лас-Вегас, Лос-Анджелес, Луїсвілл, Маямі, Мемфіс, Мілвокі, Монреаль, Натвілл, Новий Орлеан, Норфолк, Нью-Йорк, Окленд, Орlando, Остін, Оттава, Піттсбург, Портленд, Провіденс, Річмонд, Ролі-Дарем, Рочестер, Сан-Антоніо, Сан-Дієго, Сакраменто, Сан-Хосе, Сан-Франціско, Сент-Луїс, Сіетл, Солт-Лейк, Тампа, Торонто, Філадельфія, Фінікс, Форт-Верт, Х'юстон, Цінциннаті, Чикаго, Шарлотт.

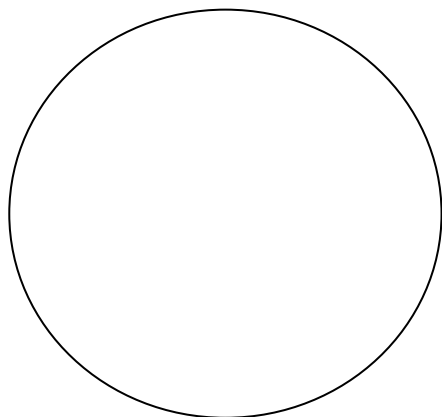
3. Виконати графічні схеми:

- у вигляді кругової діаграми відобразити зміну структури зайнятості населення США, використовуючи дані таблиці 2.

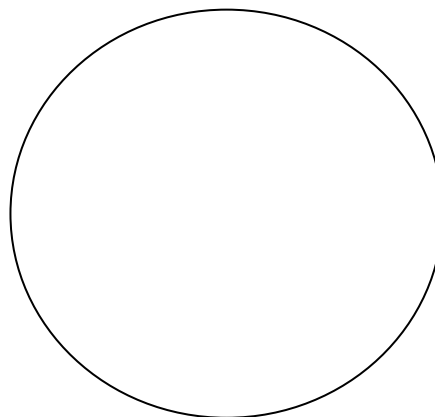
Таблиця 1.

Структура зайнятості населення США

	Матеріальне виробництво				Виробництво послуг				
	всього	сільське господарство	промисловість	будівництво	всього	транспорт і зв'язок	торгівля	фінансові послуги	інші послуги
1950									
2000									
2010									

1950 р.

2000 р.

Позначити на картосхемі:

штати США;
адміністративні центри штатів;
столичний округ Колумбія;
суспільно-географічні регіони США;
методом штрихової заливки ареали первинного і вторинного

4. Дати порівняльну характеристику соціально-економічного розвитку регіонів США

Суспільно-географічний регіон (штати)	Населення (система розселення, міста і їх типи)	Природно-ресурсний потенціал	Спеціалізація сфери послуг	Спеціалізація промисловості	Спеціалізація сільського господарства	Транспортна мережа	Ядро району

5. Виконати картосхеми:

- адміністративно-територіальний поділ США;
- регіональний поділ США (за П.Муллером, Г. де Блієм);
- сільськогосподарське районування США (за П.Муллером, Г. де Блієм).

6. За допомогою довідкової літератури дати коротку географічну характеристику штатів-ексклавів США: Аляска, Гавайські острови.

7. Понятійно-категоріальний апарат:

Військово-промисловий комплекс, гіперурбанізація, даунтаун, індустріальна інерція, індустріальний імпульс, корпорація, мультицентричний метрополіс, НАФТА, коммютер, рейганоміка, сіті.

8. Топонімічний словник

Вашингтон – місто засноване в 1791 р. і назване на честь першого президента США Джорджа Вашингтона (1732-1799).

Нью-Йорк – місто засноване голландськими переселенцями у 1626 р. під назвою Новий Амстердам. В 1664 р. було захоплене англійцями і перейменоване у Нью-Йорк (новий Йорк). Йорк – невелике старовинне місто в Англії.

Філадельфія – засноване у ХУІІ ст. англійськими переселенцями квакерами – членами релігійної християнської общини, давньогрецькою означало «братолюбство».

Чикаго – назва вперше згадується в 1688 р. Пояснюється з мови індіанців-алгонкінів як «смердюче місце», що пов'язують з поширенням на цій території скунса (північноамериканської смердючки), або місце своєю назвою зобов'язане дикому часнику – любимій їжі скунсів.

9. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) У 1959 р. статус 50-го штату США одержали:
а) Канарські острови; б) федеральний округ Колумбія; в) Пуерто-Ріко; г) Гавайські острови.
- 2) Найбільша агломерація:
а) Лос-Анджелес; б) Сан-Дієго; в) Нью-Йорк; г) Чикаго.
- 3) В якій з гірських систем США інтенсивно видобувається вугілля:
а) Каскадні гори; б) плато Колорадо; в) Аляскінський хребет; г) Аппалачі.
- 4) 70% виробництва електроенергії дають:
а) ТЕС; б) ГЕС; в) АЕС; г) ПЕС.
- 5) Найбільший центр виробництва автомобілів:
а) Чикаго; б) Детройт; в) Сан-Дієго; г) Даллас.
- 6) Хімічна промисловість найбільш розвинута:
а) на Півдні; б) в штатах Півночі; в) на узбережжі Великих озер; г) в Каліфорнії і Флориді.
- 7) В яких штатах найбільшого розвитку набуло садівництво і виноградарство:
а) Каліфорнія, Флорида; б) Айова, Індіана; в) Техас, Гаваї; г) федеральний округ Колумбія.
- 8) У перевезенні вантажів основна роль належить:
а) автотранспорту; б) внутрішньому водному транспорту; в) залізницям;
г) трубопроводам.
- 9) США імпортують:
а) промислове обладнання та машини; б) авіаційну техніку і зброю; в) нафту та марганцеву руду; г) вугілля і зерно.
- 10) 2/3 торгівлі припадає на:
а) Канаду, країни Західної Європи, Японію; б) Канаду та Мексику; в) країни, що розвиваються; г) Китай.
- 11) Населення США:
а) за кількістю займає третє місце в світі; б) приріст населення останніми роками від'ємний; в) американці США становлять четверту частину всього населення;
г) українська діаспора найчисленніша і становить близько 4 млн осіб.
- 12) Паливно-енергетичний комплекс США:
а) країна займає перше місце в світі за видобутком нафти і повністю забезпечує власні потреби в цьому виді палива; б) потреби економіки у нафті значно більші, тому виникає необхідність в імпорті цього виду палива; в) у структурі споживання палива провідне місце посідає газ; г) ПЕК не є базовим комплексом для промисловості.
- 13) Чорна металургія:
а) країна займає перше місце в світі за виплавою сталі; б) галузь працює на власній і привізній залізній руді; в) галузь працює на власній марганцевій і залізній руді;
г) найбільший металургійний центр – Детройт.
- 14) Сільське господарство:
а) провідною галуззю є рослинництво; б) країна займає перше місце в світі за виробництвом сої; в) у структурі тваринництва провідне місце займає свинарство;
г) ефективність зумовлена сприятливими природними умовами на всій території країни.
- 15) Для господарства США не є характерним:
а) високий рівень розвитку галузей обробної промисловості; б) розвиток наукомістких галузей та виробництв; в) незалежність від постачання сировини та паливно-енергетичних ресурсів з інших країн світу; г) високий рівень розвитку виробництва товарів народного споживання.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між містом і розташуванням його в межах штату:

1 Денвер	А Луїзіана
2 Лос-Анджелес	Б Мічіган
3 Детройт	В Колорадо
4 Новий Орлеан	Г Каліфорнія
2. Встановити відповідність між видом мінеральної сировини і басейном його видобутку:
1 Аппалачі	А нафта, золото
2 Аляска	Б кам'яне вугілля
3 Центральні Кордільєри	В уранові руди
4 Техас	Г хімічна сировина (солі, сірка, фосфорити)
3. Встановити відповідність між промисловим центром і його спеціалізацією:
1 Чикаго	А нафтопереробка
2 Детройт	Б металургія
3 Даллас, Атланта	В автомобілебудування
4 Г'юстон, Філадельфія	Г авіаракетно-космічна галузь

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати галузі спеціалізації США, які займають з першого по четверте місця в світовому виробництві:
- 1 виробництво автомобілів; вирощування буряка
 - 2 виробництво чавуну; поголів'я ВРХ
 - 3 виробництво електроенергії; видобуток нафти
 - 4 вирощування пшениці; виплавка сталі

9. Темы для рефератів:

- Географія культури США.
- Використання ресурсів у США.
- Індустріальна урбанізація США.
- Соціальні проблеми країни високих доходів і високого рівня споживання.
- Індустрія і екологічні проблеми в США.

10. Контрольні запитання:

- 1. В чому вигідність чи незручність ЕГП та ПГП країни?

- 2. Чи мають природні ресурси вирішальний вплив на розвиток господарства США?

- 3. Які основні риси промисловості країни?

- 4. Які причини високого рівня розвитку сільського господарства США?

- 5. Як США використовують переваги міжнародного поділу праці?

➤ 6. Чим пояснити занепад економіки південних штатів США?

➤ 7. Пояснити, чому США відновлюють видобуток нафти на законсервованих родовищах Аляски

➤ 8. Визначити чинники, які забезпечують глобальне лідерство США в інформаційних технологіях

➤ 9. Пояснити, чому долар обрано однією з світових валют

Практична робота №2
Економічна географія Канади
План

1. Дати характеристику (письмово):

- історико-географічним особливостям господарського розвитку Канади;
- міст Торонто і Монреаля;
- географії української діаспори Канади;
- північного пограниччя Канади.

2. Виконати графічні завдання:

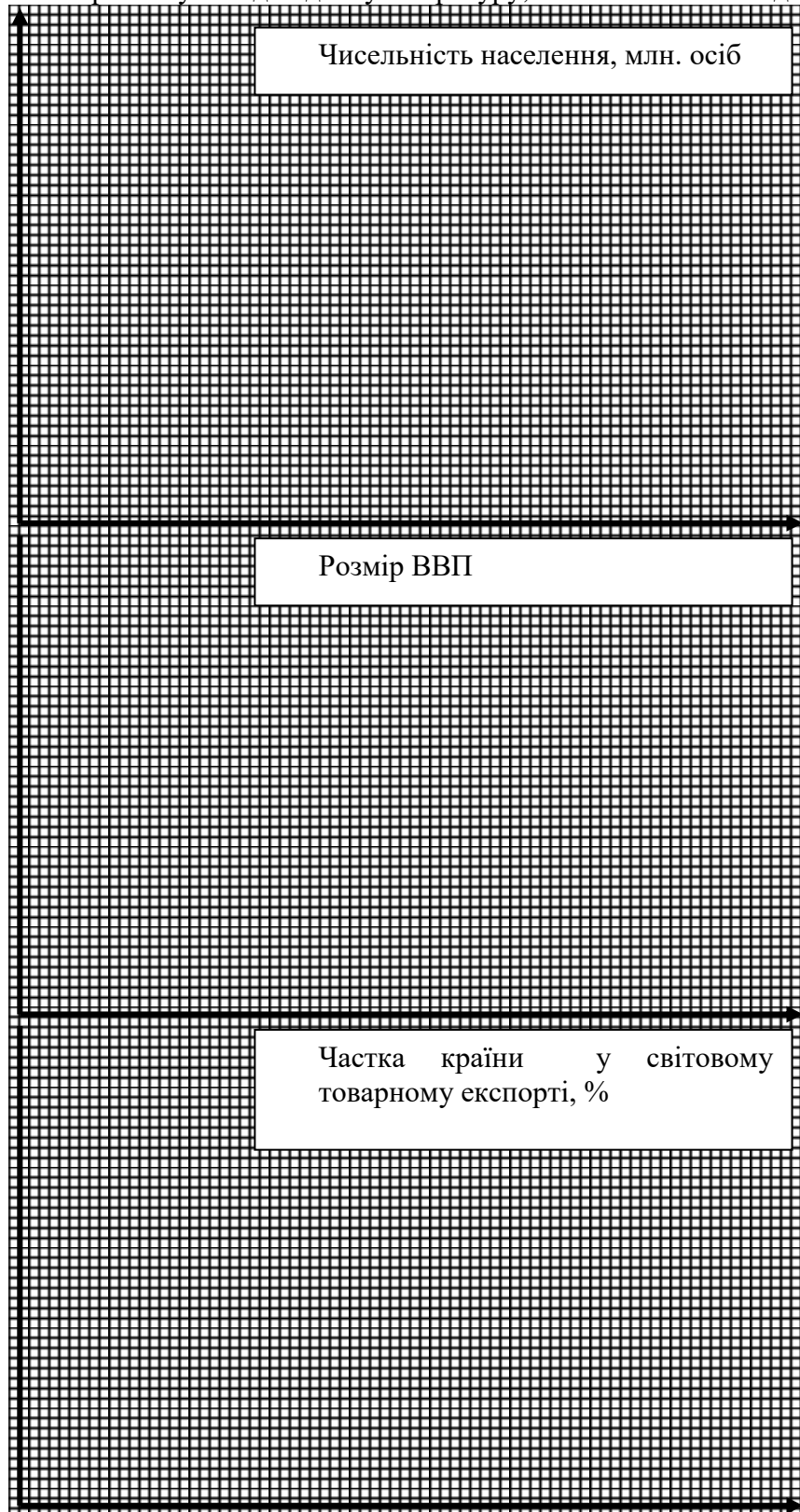
- відобразити у вигляді графіка динаміку деяких демографічних і макроекономічних показників Канади та інших країн Співдружності, використовуючи таблицю 1.

Таблиця 1

Макроекономічні показники / рік	1950	1960	1970	1980	1990	2000	200... ¹
Чисельність населення, млн. осіб							
Канада	15,0	18,0	21,0	24,6	28,5	31	-
Австралія	8,2	10,0	13,0	14,7	17,0	19,2	-
Велика Британія	52,0	55,0	57,0	57,5	58,0	59,5	-
ВВП за ПКС 2000 р., тис. дол.							
Канада	140	205	350	520	680	870	-
Австралія	81	116	198	275	375	500	-
Велика Британія	455	590	770	930	1225	1480	-
Частка окремих країн у світовому товарному експорті, %							
Канада	2,29	2,58	3,05	3,40	3,27	4,15	-

Австралія	1,55	1,41	1,34	1,14	1,09	1,11	-
Велика Британія	8,51	8,20	6,82	5,97	5,51	4,65	-

¹ Використовуючи довідкову літературу, внесіть найновіші дані.

3. Понятійно-категоріальний апарат: Головна вулиця Канади, діаспора, інуїти, франкони.

4. Топонімічний словник

Канада – на мові одного з племен індіанців-ірокезів *каната* – «група хатин, поселення».

Оттава – місто засноване в 1827 році і назване за назвою ріки, на якій воно розташоване. Назва ріки походить від індіанського племені оттавів.

5. Виконати картосхему.

Позначити: 1) провінції і території Канади; 2) найбільші міста – господарські центри (пуансони з галузевою структурою господарства); 3) паливно-енергетичний комплекс країни (методом умовних позначень); 4) Канадську ойкумену (методом штрихової заливки); 5) переважно франкомовні провінції Канади (обведіть червоним контуром); 6) найбільші центри розселення українців.

6. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Найбільше значення для формування економічних зв'язків Канади має:
а) узбережжя Тихого океану; б) узбережжя Атлантичного океану; в) узбережжя Північного Льодовитого океану; г) північні території країни.
- 2) Найбільші за площею країни світу розташовуються так:
а) Росія, США, Канада, КНР; б) Росія, Канада, США, КНР; в) Росія, Канада, КНР, США;
г) США, Росія, Канада, КНР.
- 3) Близько 75% населення зайняті:
а) в сфері послуг; б) в промисловості; в) в сільському господарстві; г) в транспорті.
- 4) Провідне місце в структурі галузей матеріального виробництва займає:
а) промисловість; б) сільське господарство; в) транспорт; г) виробнича інфраструктура.
- 5) Основа енергетики Канади:

- а) ТЕС; б) ГЕС; в) АЕС; г) ПЕС.
- 6) Яка з галузей не є провідною в промисловості:
а) лісова; б) енергетична; в) гірничовидобувна; г) точне машинобудування.
- 7) У кольоровій металургії на імпорتنій сировині розвивається:
а) виробництво міді; б) алюмінієва промисловість; в) свинцево-цинкова промисловість;
г) нікелева промисловість.
- 8) Найбільший аеропорт Канади:
а) Ванкувер; б) Оттава; в) Монреаль; г) Торонто.
- 9) Канада – світовий лідер в експорті:
а) паперу і пиломатеріалів; б) бокситів; в) товарів легкої промисловості; г) пластмас.
- 10) 75% канадського експорту припадає на:
а) США; б) Мексику; в) країни Західної Європи; г) Японію.
- 11) Природні ресурси Канади характеризуються:
а) різноманітністю, але незначними запасами мінеральних ресурсів; б) бідністю лісовими ресурсами, оскільки вони розташовані у важкодоступних місцях; в) значними площами придатних для обробки земель; г) великими запасами гідроресурсів.
- 12) Загальні риси господарства:
а) імпортна орієнтація; б) сировинний напрям економіки, зорієнтований на зовнішній ринок; в) 3/4 експорту – сільськогосподарська продукція; г) незалежність від зовнішньої торгівлі.
- 13) Промисловість:
а) чорна металургія не забезпечує потреби національної економіки; б) видобуток калійних солей – основа гірничо-хімічної промисловості; в) нафтопереробна галузь відіграє незначну роль в експортному потенціалі; г) товарами легкої промисловості країна забезпечує власні потреби.
- 14) Сільське господарство:
а) переважає рослинництво; б) в рослинництві домінують зернові культури; в) основні райони виробництва – північно-західні рівнини; г) характеризується екстенсивністю розвитку.
- 15) Транспорт:
а) порівняно слабо розвинутий через важкі природні умови; б) перше місце за вантажообігом посідає автомобільний транспорт; в) у пасажирських перевезеннях лідирує річковий транспорт; г) на розвиток впливає експортний характер економіки.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між транспортними вузлами і видами транспорту:

1 Едмонтон	А авіаційний
2 Монреаль	Б трубопровідний
3 Ванкувер	В залізничний
4 Вінніпег	Г морський

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати в порядку зростання чисельності в населенні країни:

- 1 франкоканадці
- 2 ескімоси
- 3 індіанці
- 4 англоканадці

2. Розташувати в порядку зростання виробництва електроенергії на різних типах електростанцій:

- 1 ТЕС
- 2 АЕС
- 3 ПЕС
- 4 ГЕС

6. Теми для рефератів:

- Північна Америка – найбільший промисловий комплекс світу.
- Взаємозалежність США і Канади.
- Особливості географії населення Канади.
- Специфіка ролі Канади в міжнародному поділі праці.
- Природна база експортних галузей виробництва Канади.

7. Контрольні запитання і завдання:

- 1. Охарактеризувати загальні риси ЕГП Канади.

- 2. Яке місце в об'єднанні НАФТА посідає Канада?

- 3. Які особливості демографічних процесів та розселення населення держави?

- 4. Дати господарську характеристику природних ресурсів країни.

- 5. Назвати провінції і території Канади, які спеціалізуються переважно на видобувній промисловості

- 6. Назвати сім головних рік Канади, які мають визначальний вплив на господарське освоєння Канади

- 7. Охарактеризувати розвиток високотехнологічних виробництв у Канаді.

- 8. Вказати особливості ЕГП провінції Онтаріо та чинники, які сприяли лідерству регіону в промисловому розвитку Канади

- 9. Місто Ванкувер уже багато років визначають як одне з найкращих міст світу за умовами життя населення. Пояснити цей факт.

- 10. Які особливості зовнішніх зв'язків Канади?

Практична робота №3
Економічна географія країн Південної Америки
План

1. Дати характеристику (письмово):

- природно-ресурсного потенціалу Бразилії;
- одного з субрегіонів Бразилії (за П.Муллером і Г. де Блієм);
- одного з мегаполісів Південної Америки;
- сільського господарства Аргентини;
- ПЕК Венесуели.

2. Опрацювати географічну номенклатуру “Міста-мільйонери Латинської Америки”:

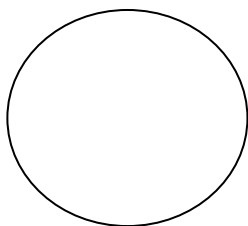
Асунсьйон, Барранкілья, Белен, Белу-Орізонті, Бразіліа, Буенос-Айрес, Валенсія, Гоянія, Гуаякіль, Екатепек, Калі, Кампінас, Каракас, Кіто, Кордова, Курітіба, Ла-Пас, Ліма, Манаус, Маракайбо, Медельїн, Монтевідео, Несауалькойотль, Нова-Ігуасу, Порту-Алегрі, Ресіфі, Ріо-де-Жанейро, Росаріо, Салвадор, Сан-Паулу, Санта-де-ла-Сьєрра, Санта-Фе-де-Богота, Сантус, Форталеза.

3. Виконати картосхеми:

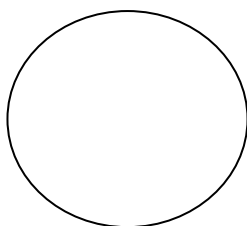
- позначити мінеральні ресурси Бразилії; лісові масиви; найбільші портові міста;
- спеціалізацію сільського господарства Аргентини;
- позначити основні нафтові і газові родовища країн; нафто- і газопроводи; центри нафтопереробної промисловості.

4. Виконати графічні схеми:

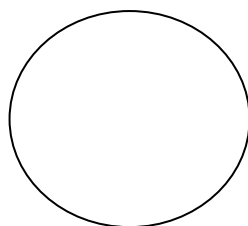
- структура ВВП держав Південної Америки у вигляді кругових діаграм

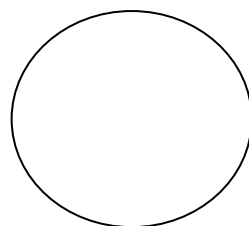
Аргентина

Чилі

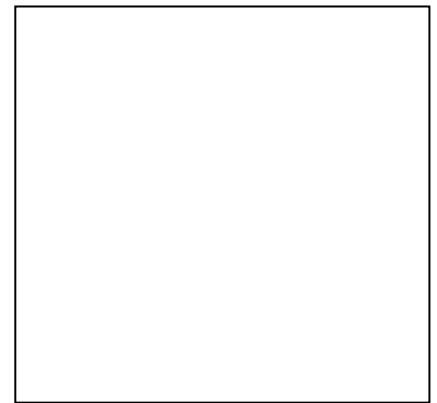
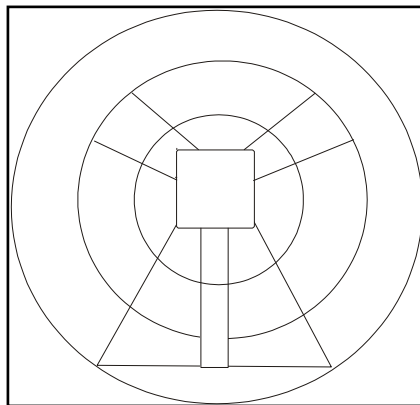
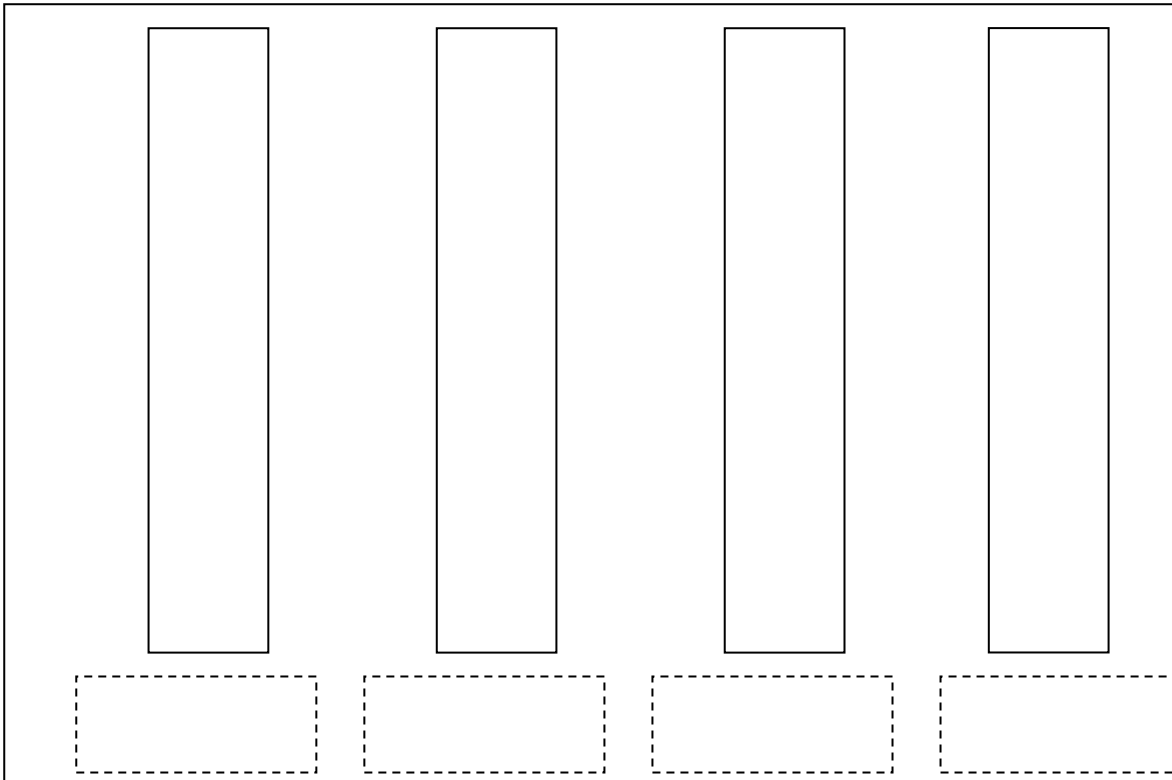
Венесуела

Парагвай

- розмір зовнішнього державного боргу (млрд. дол.) чотирьох найбільших країн-боржників Південної Америки у вигляді стовпчикової діаграми;

- порівняти модель латиноамериканського міста і мультицентричну модель північноамериканського міста. Зробити висновок про їх відмінності (за П.Муллером і Г. де Блієм)

5. Понятійно-категоріальний апарат: барріос, фавелли, голондрінас, полюс зростання, публо, МЕРКОСУР, серінгал, висотне зонування в Андах.

6. Використовуючи додаткову літературу, визначити значення топонімів: Гран Чако, Південний конус, Патагонія, Пампа.

7. Топонімічний словник

Аргентина – в основі назви іспанське *argento* – «срібло»

Болівія – країну названо на честь Симона Болівара, який очолив незалежну республіку після перемоги у війні 1825 року.

Бразилія – своєю назвою зобов'язана дереву бразил (фернамбуковому дереву), яке на початку колонізації Бразилії було основним предметом експорту.

Венесуела – в 1499 р. експедиція під керівництвом іспанського колонізатора А. де Охера побачила в затоці Маракайбо поселення на сваях. Це їм нагадало Венецію, і вони назвали поселення Венесуела – «маленька Венеція»

Гайана – на одній з мов місцевого індіанського населення Гайана означає «країна численних вод».

8. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) До групи країн нової індустріалізації відносяться:
 - а) Перу і Колумбія; б) Уругвай і Бразилія; в) Болівія і Еквадор; г) Куба і Гаїті.
- 2) Перше місце в світі за запасами залізної руди займає:
 - а) Аргентина; б) Венесуела; в) Бразилія; г) Болівія.
- 3) Перше місце в світі за запасами олова займає:
 - а) Аргентина; б) Венесуела; в) Бразилія; г) Болівія.
- 4) Найвищого економічного розвитку в регіоні досягли:
 - а) Перу і Колумбія; б) Аргентина і Бразилія; в) Болівія і Еквадор; г) Куба і Гаїті.
- 5) Провідна галузь промисловості:
 - а) легка; б) харчова; в) нафтогазова; г) гірничовидобувна.
- 6) Основний вид палива, який видобувається в регіоні:
 - а) газ; б) нафта; в) вугілля; г) уранова руда.

- 7) Найбільший виробник автомобілів і суден серед латиноамериканських країн:
а) Уругвай; б) Венесуела; в) Бразилія; г) Болівія.
- 8) Експортну спрямованість в багатьох країнах має:
а) машинобудування; б) продовольство і сировина; в) виробництво хімічної продукції; г) чорні метали.
- 9) Найбільші країни-експортери кави на світовий ринок:
а) Перу і Чилі; б) Болівія і Колумбія; в) Аргентина і Бразилія; г) Бразилія і Колумбія.
- 10) Найвищого рівня розвитку тваринництва досягла країна:
а) Перу; б) Аргентина; в) Колумбія; г) Еквадор.
- 11) Природні ресурси Південної Америки характеризуються такими показниками:
а) вивчені і використовуються недостатньо; б) багатство лісових, але бідність водних; в) відсутність хімічної сировини; г) низька родючість ґрунтів.
- 12) Населення латиноамериканських країн характеризується такими показниками:
а) процес старіння населення відбувається в більшості країн; б) рівень безробіття невисокий; в) у сфері послуг зайнято понад 40% економічно активного населення; г) рівень урбанізації залишається низьким – менше 50%.
- 13) Загальні риси господарства латиноамериканських країн:
а) зниження у ВВП частки сільського господарства; б) зростання питомої ваги промисловості за рахунок зниження сфери послуг; в) рівномірне зростання промисловості в усіх країнах; г) індустріальними країнами стали Еквадор, Болівія.
- 14) Сільське господарство:
а) частка галузі в економіці країн продовжує зростати; б) швидке зростання населення – проблема забезпечення власними продуктами сільськогосподарського виробництва; в) аграрний сектор забезпечує істотний приріст продукції в Перу, Еквадорі, Болівії; г) провідна галузь більшості країн – тваринництво.
- 15) Для країн Латинської Америки характерне:
а) високий рівень розвитку транспортної системи; б) переважання імпорту над експортом; в) позитивний вплив додатного торгового сальдо на можливості розширення міжнародних зв'язків; г) вирішальна роль у зовнішньоекономічних зв'язках внутрішнього судноплавства.

Завдання на встановлення відповідності

- Встановити відповідність між країною і місцем в світовому виробництві:

1 Бразилія	А 3 місце в світі за запасами срібла; 1 місце в світі за запасами графіту
2 Мексика	Б 1 місце в світі за запасами та видобутком срібла, залізної руди
3 Болівія	В 3 місце в світі за запасами олова
4 Чилі	Г одне з провідних місць за запасами мідної руди (20% світових запасів)
- Встановити відповідність між країною і характерними рисами її промисловості:

1 Мексика	А провідна галузь – кольорова металургія
2 Перу	Б швидкими темпами розвивається геотермальна електроенергетика
3 Аргентина	В створене сучасне машинобудування – випуск літаків, суден, автомобілів
4 Бразилія	Г в харчовій промисловості основний напрям – м'ясний
- Встановити відповідність між країною і основним продуктом експорту:

1 Чилі	А нафта
2 Колумбія	Б мідь
3 Еквадор	В кава
4 Венесуела	Г банани

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати країни за зростанням обсягу зовнішньої торгівлі:

1 Парагвай	3 Аргентина
2 Еквадор	4 Бразилія

9. Теми для рефератів:

- Господарська спеціалізація країн в міжнародному поділі праці.
- Географічні особливості Латинської Америки.
- Імперія інків .
- Бразилія – гігант Латинської Америки.
- По мегамістах Латинської Америки.
- Економічний феномен Чилі.
- Туристичний потенціал Перу.
- Господарський розвиток Амазонії.

10. Контрольні запитання і завдання:

- 1. В чому переваги і недоліки ЕГП країн Латинської Америки?

- 2. Які особливості демографічних процесів?

➤ 3. Пояснити закономірність розміщення найбільших міських агломерацій в багатьох країнах Латинської Америки на висотах більших 1000 м.

➤ 4. Які причини провалу політики імпортозаміщення в країнах Латинської Америки в 70-80-х роках XX ст.?

➤ 5. Пояснити, в чому полягає залежність країн від монокультурного сільського господарства.

➤ 6. Вказати на позитивні і негативні наслідки освоєння Амазонії.

➤ 7. Як розвивається транспортна система в латиноамериканських країнах?

➤ 8. В яких напрямках розвиваються зовнішні зв'язки країн Латинської Америки?

➤ 9. Бразильська економіка приваблює мільярди доларів іноземних інвестицій. В чому причини привабливості цієї країни?

➤ 10. Пояснити основні географічні чинники, які обумовили відставання Болівії на шляху економічного розвитку

➤ 11. Назвати основні райони екстенсивного скотарства в Південній Америці

➤ 12. Назвати основні райони вирощування кави в регіоні

➤ 13. Бразилія, Аргентина, Мексика є класичними прикладами нерівномірного економічного розвитку регіонів країни. Пояснити цей феномен

➤ 14. Які чинники сприяють розвитку міжнародного туризму в Південній Америці?

➤ 15. Вказати країни, які найбільше потерпають від розвитку наркотичної індустрії

Практична робота № 4
Економічна географія Центральної Америки і Вест-Індії
План

1. Виконати письмове завдання:

- порівняльний аналіз економічних моделей Куби і Коста-Ріки;
- нерівномірність регіонального розвитку Мексики;
- особливості розвитку м. Мехіко;
- висотне зонування в Центральній Америці.

2. Виконати графічні схеми:

- динаміка деяких макроекономічних показників Мексики, Латинської Америки і країн світу, що розвиваються, використовуючи таблицю 1.

Таблиця 1

Макроекономічні показники / рік	1950	1960	1970	1980	1990	2000	200.... ¹
ВВП в розрахунку на особу в цінах і згідно ПКС ² 2000 р., тис. дол.							
Країни, що розвиваються	1,0	1,3	1,6	2,2	2,8	3,9	-
Латинська Америка	3,1	3,9	4,6	6,8	6,4	6,9	-
Мексика	3,3	4,3	4,4	7,9	7,9	9,2	-
Продуктивність праці, виробництво ВВП на одного зайнятого за ПКС 2000 р., тис. дол.							
Країни, що розвиваються	2,3	3,0	4,3	5,2	7,0	9,7	-
Латинська Америка	8,4	10,8	12,3	17,5	17,1	17,6	-
Мексика	9,4	11,9	12,2	21,7	21,4	24,3	-
Частка товарного експорту у ВВП, %							
Країни, що розвиваються	7,5	8,5	10,5	13,5	15,0	19,0	
Латинська Америка	10,0	10,5	11,0	12,0	15,0	20,0	
Мексика	11,0	11,4	11,9	12,5	16,0	30,0	

3. Заповнити таблицю 2.

Таблиця 2

№	Держава	Розмір ВВП в дол. США	Розмір зовнішнього боргу в дол. США	Співвідношення зовнішнього боргу і ВВП країн регіону, %
1.	Беліз			
2.	Гватемала			
3.	Гондурас			
4.	Коста-Ріка			
5.	Нікарагуа			
6.	Панама			
7.	Сальвадор			
8.	Всього			

4. Виконати картосхеми:

- чисельність населення окремих штатів Мексики методом фонові заливки.
- міста-мільйонери країни; міста прикордонного району з США, де розміщені макіладорас; найбільші родовища корисних копалин за допомогою умовних позначень
- кольоровим контуром обвести найбагатший (Нуево-Леон) і найбідніший (Чіапас) штати Мексики.
- назви країн і столиць Центральної Америки; можливі альтернативні Панамському каналу проекти міжокеанічного транспортного сполучення на території країн регіону.

5. Понятійно-категоріальний апарат: сюдадес пердідас, ехідос, інвестиції, макіладорас, меса, реекспорт, КАРІКОМ

6. Топонімічний словник

Беліз – до 1973 року це володіння Великобританії під назвою Британський Гондурас. Після проголошення незалежності країна отримала назву від своєї головної річки.

Гайана – на одній з мов місцевого індіанського населення означає «країна численних вод». До 1966 року – англійські колоніальні володіння Британська Гвіана.

Гватемала – назва спочатку була дана на мові майя і означала «країна, вкрита лісами». Також існує версія, що Гватемала походить від назви майя Ухатазмалха – «гора, що виступає з вод».

Гондурас – узбережжя країни відкрито Х.Колумбом в 1502 році. Іспанські колонізатори за велику глибину прибережних вод назвали її Ондурас – «глибини».

Домініка – острів відкритий Х.Колумбом під час другого плавання, у неділю 3 листопада 1493 р., що і відображено у його назві, яка по-іспанськи означає «неділя».

Коста-Ріка – з іспанської назва перекладається як «багатий берег». Підставою для цієї назви стали золоті прикраси, що зустрічалися у місцевих жителів.

Мексика – назва країни була прийнята від столиці міста Мехіко, яка походить від імені бога війни ацтеків - Мехітлі.

7. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Єдина країна регіону з соціалістичною моделлю економіки:
а) Коста-Ріка; б) Куба; в) Гренада; г) Панама.
- 2) Які країни умовно називають країнами-готелями:
а) Багамські острови; б) Куба; в) Тринідад і Тобаго; г) Сальвадор.

- 3) Найбідніша держава Американського континенту:
а) Гаїті; б) Гватемала; в) Ямайка; г) Тринідад і Тобаго.
- 4) Якою мінеральною сировиною славиться Ямайка:
а) марганцева руда; б) мідь; в) свинець; г) боксити.
- 5) Як називають країни, що залучають зовнішні інвестиції за рахунок пільгового режиму оподаткування:
а) країни-карлики; б) країни-парії; в) країни-офф-шори; г) країни-готелі.
- 6) Яка країна передала право власності над Панамським каналом Республіці Панама:
а) Франція; б) США; в) Велика Британія; г) Іспанія.
- 7) Основний предмет експорту Куби:
а) тютюн; б) какао; в) цитрусові; г) цукрова тростина.
- 8) Провідна сільськогосподарська експортна культура Коста-Ріки:
а) банани; б) цитрусові; в) манго; г) хурма.
- 9) Яка технічна культура поряд з цукровою тростиною лідирує в експорті країн регіону:
а) тютюн; б) бавовна; в) соняшник; г) ріпак.
- 10) Який фактор приваблює зарубіжні інвестиції у легку промисловість країн регіону:
а) новітні технології; б) дешева робоча сила; в) багаті мінеральні ресурси;
г) сприятливий клімат.
- 11) Країна посідає друге місце в світі за тоннажністю флоту:
а) Куба; б) Багамські острови; в) Панама; г) Коста-Ріка.
- 12) Населення країн регіону характеризується:
а) швидкими темпами природного приросту; б) старінням націй; в) низькою часткою підлітків; г) найнижчими показниками тривалості життя.
- 13) Природно-ресурсний потенціал характеризується:
а) незначною лісистістю; б) нераціональним використанням та недостатньою вивченістю деяких територій; в) незначною кількістю сонячних днів протягом року;
г) забезпеченістю родючими ґрунтами.
- 14) Економіка держав не характеризується:
а) монокультурністю; б) залежністю від іноземних інвестицій; в) переважанням наукомістких галузей; г) домінуванням сільського господарства над промисловістю.
- 15) Зовнішні економічні зв'язки:
а) носять експортний характер; б) найбільше значення мають внутрішні;
в) орієнтуються на зв'язки з Європейськими країнами; г) в імпорті переважає продукція точного машинобудування.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і їх характерними ознаками:

1 Гаїті	А країна з командно-адміністративною економікою
2 Куба	Б країна з найвищою в регіоні густотою населення (понад 600 осіб на кв. км)
3 Барбадос	В понад 90% валютних надходжень одержує від експорту бокситів
4 Ямайка	Г найвідсталіша за рівнем розвитку

8. Теми для рефератів:

- Прояв глобальних проблем в регіоні Центральна Америка.
- Вплив природно-ресурсного потенціалу на територіальну і галузеву структуру господарства країн регіону.
- Особливості релігійного складу населення.
- Роль країн Центральної Америки та Вест-Індії в міжнародному поділі праці.
- Потенціал росту країн Центральної Америки та Вест-Індії: проблеми і перспективи.

9. Контрольні запитання і завдання:

- 1. Якою є традиційна спеціалізація товарного сільського господарства Вест-Індії і Центральної Америки?

- 2. Які наслідки мав ураган Мітч для регіону Центральної Америки?

- 3. Що означає, на вашу думку, застосування «сінгапурської моделі» розвитку Панамою?

- 4. Які країни регіону страждають від перенаселення?

- 5. Яка країна регіону є лідером за приростом населення?

- 6. В чому полягають причини успіху коста-ріканської моделі економіки?

- 7. Яку роль відіграє туризм в економіці країн Вест-Індії?

- 8. Які країни Вест-Індії найуспішніше залучають інвестиції в туристичну галузь?

- 9. Які держави регіону можна назвати «країна-готель»?

ВВП в розрахунку на особу в цінах
і згідно ПКС 2000 р., тис. дол.

Продуктивність праці ,
виробництво ВВП на одного
зайнятого за ПКС 2000 р., тис. дол.

Частка товарного експорту у ВВП, %

➤ 10. Вказати головні чинники економічного розвитку Трінідад-і-Тобаго та Нідерландських Антильських островів

➤ 11. Вказати головні галузі спеціалізації господарства Куби

➤ 12. Вказати причини регіональних диспропорцій у господарському розвитку Мексики. Назвати найбільш і найменш розвинені штати країни

➤ 13. Назвати найвідоміші туристичні центри і райони Мексики

Практична робота № 5 Економічна географія Австралії і Океанії План

1. Виконати письмові завдання:

- спільні і відмінні ознаки Австралії і Нової Зеландії;
- використання країнами Океанії свого природно-ресурсного потенціалу.

2. Виконати картосхеми:

- економічна карта Австралії;
- економічна карта Нової Зеландії.

3. Понятійно-категоріальний апарат: лагуна, малонаселеність, АТЕС, буш, аборигени, морська економічна зона, атол.

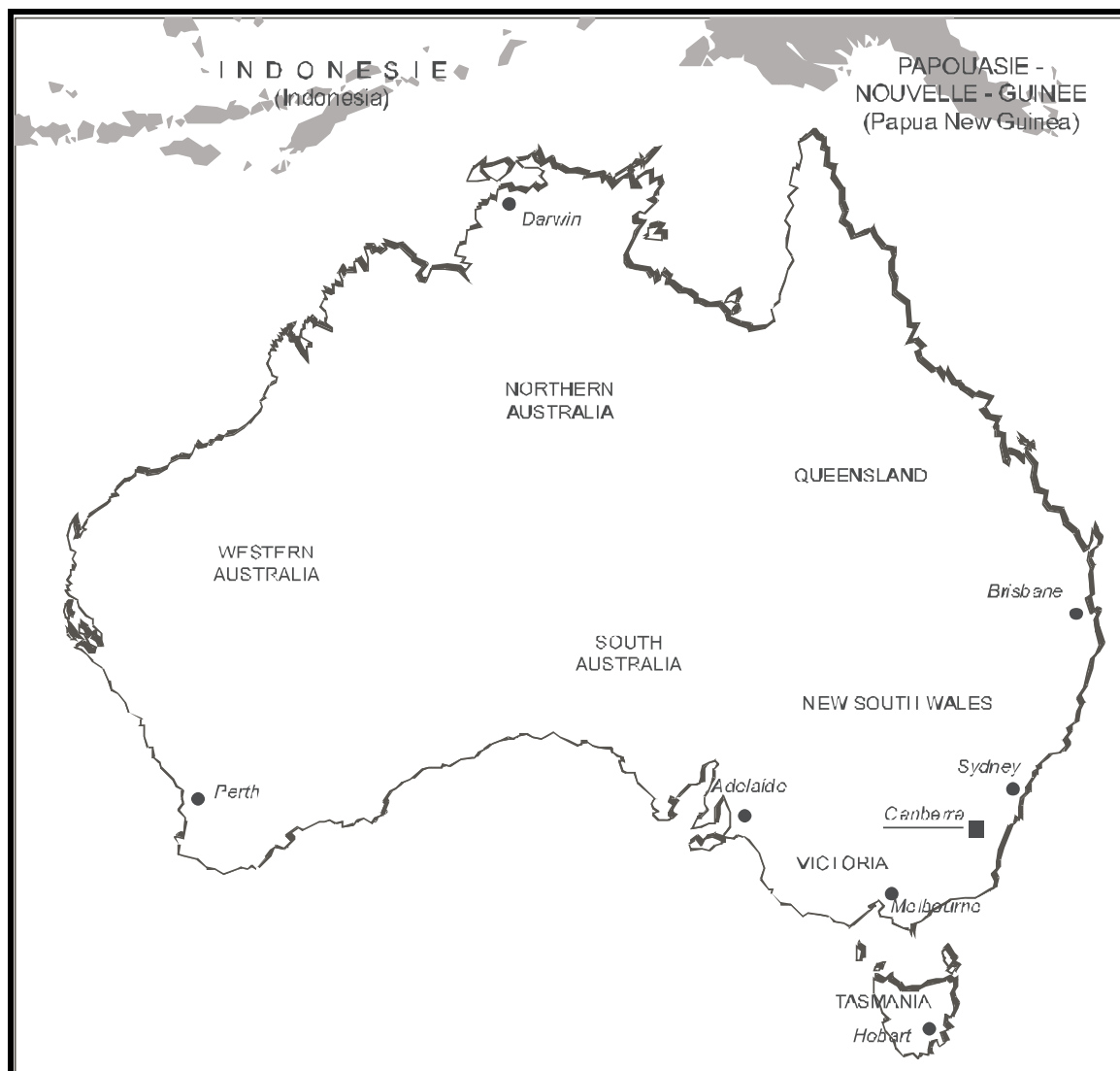
4. Використовуючи додаткову літературу, дати пояснення термінів: Полінезія, Мікронезія, Меланезія.

5. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) На якому місці в світі за розмірами території знаходиться Австралія:
а) другому; б) четвертому; в) шостому; г) десятому.
- 2) Рівень урбанізації в Австралії становить:
а) 90%; б) 50%; в) 30%; г) 10%.
- 3) Переважна більшість населення Австралії (60%) зайнята у:
а) сільському господарстві; б) промисловому виробництві; в) сфері послуг;
г) транспорті.
- 4) Основу енергетики Австралії становить:
а) вугілля; б) нафта і газ; в) гідроресурси; г) уранова руда.
- 5) Штат Тасманія – основний район розміщення:
а) легкої промисловості; б) харчової промисловості; в) хімічної промисловості;
г) целюлозно-паперової промисловості.
- 6) Провідні галузі сільського господарства Австралії:

- а) зернове господарство і вівчарство; б) скотарство і зернове господарство;
в) вирощування технічних культур і свинарство; г) вирощування тропічних культур.

- 7) В якій частині Австралії найгустіша транспортна сітка:
а) на південному сході; б) в центральних районах; в) на північному заході; г) на північному сході.
- 8) Серед країн Океанії монархією є:
а) Папуа-Нова Гвінея; б) Тонга; в) Нова Каледонія; г) Фіджі.
- 9) Основу енергетики Нової Зеландії становлять:
а) ТЕС; б) ГЕС; в) АЕС; г) ПЕС.
- 10) Західна частина Океанії від Нової Гвінеї до островів Фіджі називається:
а) Полінезія; б) Мікронезія; в) Меланезія.
- 11) Для господарства Австралії характерне:
а) значний розвиток енергетики та обробної промисловості; б) домінування в промисловості видобувних галузей; в) аграрно-індустріальний напрям; г) переважання обробної промисловості в центральних районах.
- 12) Нова Зеландія:
а) переважає сільське населення; б) відсутні залізниці; в) велику частку експорту становить вовна та молоко; г) відсутність ГЕС.
- 13) Особливістю промисловості Австралії є:

а) відставання розвитку енергетики; б) надмірний розвиток сировинних галузей; в) нестача мінеральних ресурсів; г) низький рівень розвитку транспортного машинобудування.

14) Сільське господарство Австралії:

а) вирізняється низькою товарністю, незначним використанням машин; б) інтенсивно господарство ведеться переважно у межиріччі Муррею і Марамбіджі на зрошувальних землях; в) більша частина орних земель зайнята бобовими; г) низька частка експорту сільськогосподарської продукції.

15) Транспорт:

а) 75% перевезень здійснюються залізницями; б) слабо розвинений повітряний транспорт; в) морський транспорт обслуговує переважно внутрішні перевезення; г) добре розвинутий трубопровідний транспорт.

Завдання на встановлення відповідності

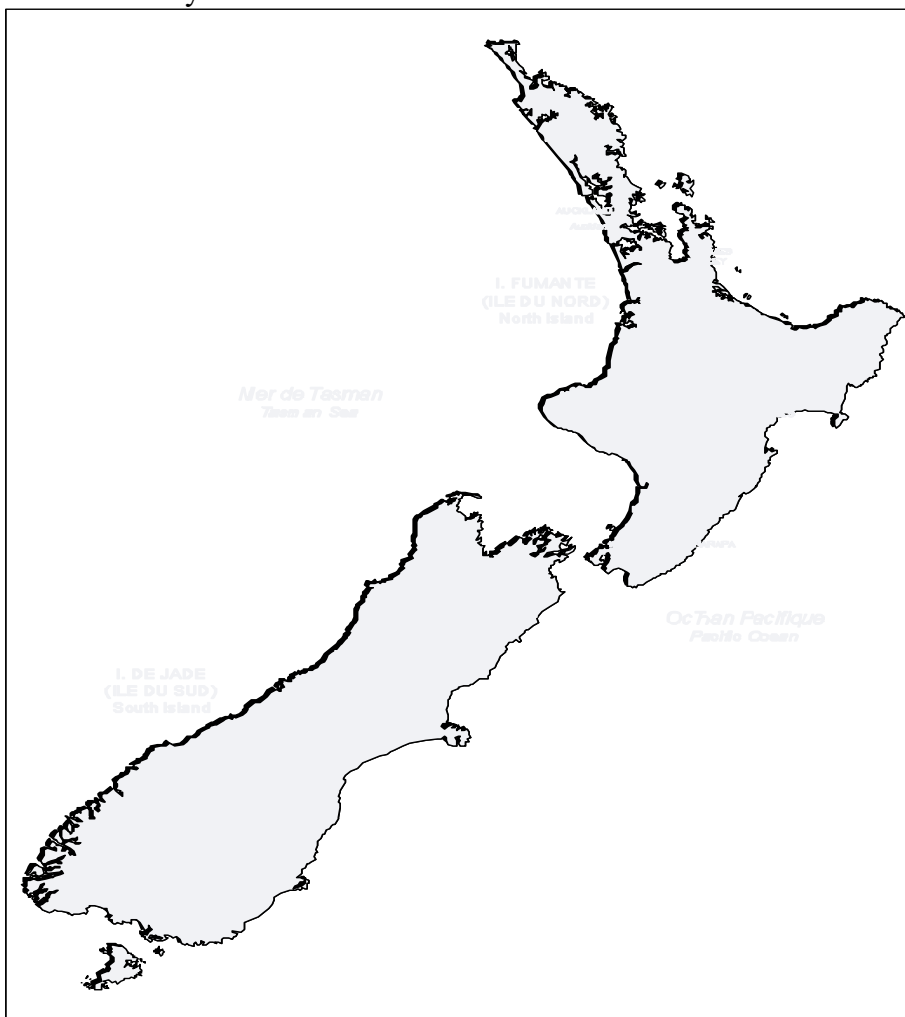
1. Встановити відповідність між країнами і їх територіями:

1 США	А Острови Кука
2 Нова Зеландія	Б Гавайські о-ви
3 Франція	В Нова Каледонія
4 Австралія	Г Норфолк

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати країни в порядку віддаленості від материка:

- 1 Острови Кука
- 2 Французька Полінезія
- 3 Фіджі
- 4 Папуа-Нова Гвінея

7. Теми для рефератів:

- Демографічні проблеми країн Австралії і Океанії.
- Особливості туристичного бізнесу в країнах регіону.
- Чинники, які сприяли перетворенню Австралії на одну з країн із найвищою якістю життя у світі.
- Основні соціально-економічні проблеми держав Океанії

8. Контрольні запитання і завдання:

➤ 1. Чи є віддаленість Австралії від інших країн світу вирішальним показником її економіко-географічного положення?

➤ 2. Які особливості демографічних процесів, складу та розселення населення країн Океанії?

➤ 3. Як оцінюється природно-ресурсний потенціал країн регіону і в якій мірі він використовується в господарській діяльності?

➤ 4. Які характерні риси промисловості та транспорту Австралії?

➤ 5. В чому особливості зовнішніх зв'язків країн регіону?

➤ 6. Пояснити причини того, що Австралія – високорозвинена країна – є одним з найбільших експортерів промислової сировини

➤ 7. Які внутрішні відмінності існують між країнами Океанії?

➤ 8. Яке значення для країн Океанії мають 200-мильні виключні морські економічні зони?

➤ 9. Назвати міста-ядра економічного зростання Австралії

АФРИКА
Практична робота № 6
Економічна географія країн Африки
План

1. На контурній карті Африки способом якісного фону відобразити:

- регіональний поділ;
- типологію країн за критерієм ВВП на одну особу.

2. За типовим планом дати письмову характеристику країн: Єгипту, Нігерії, Південної Африки.

3. Виконати творче завдання:

Особливості розвитку однієї з країн Африки (за вибором).

4. Опрацювати географічну номенклатуру “Міста-мільйонери Африки”:

Північна Африка – Александрія, Алжир, Ель-Гіза, Каїр, Касабланка, Рабат, Тріполі.

Західна Африка – Абіджан, Аккра, Бамако, Дакар, Дуала, Ібадан, Конакрі, Лагос, Уагадугу.

Центральна Африка – Браззавіль, Кіншаса, Луанда, Омдурман, Хараре, Яунде.

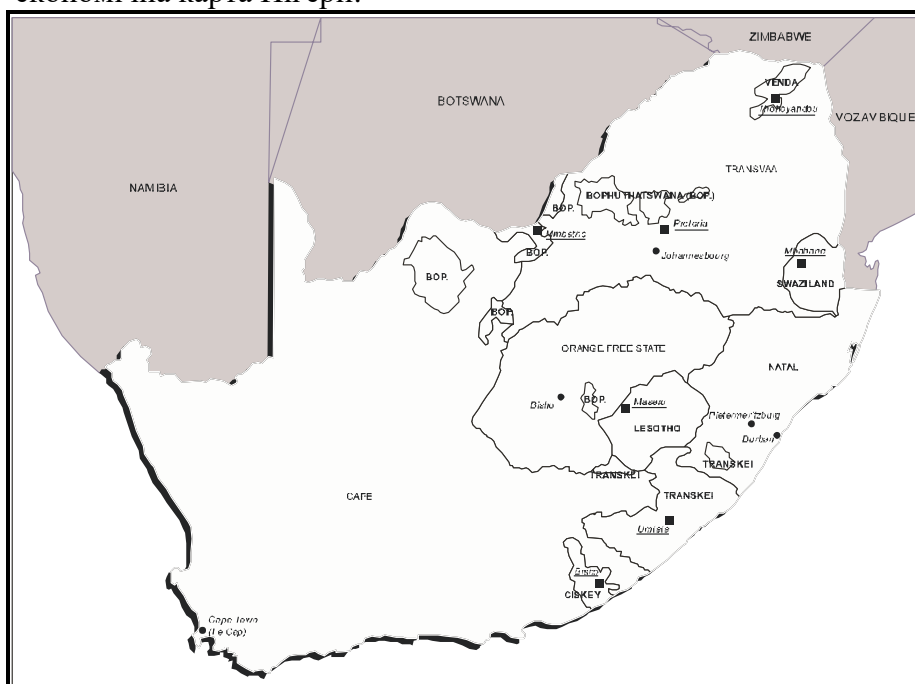
Східна Африка – Аддіс-Абеба, Дар-ес-Салам, Могадішо, Найробі, Хартум.

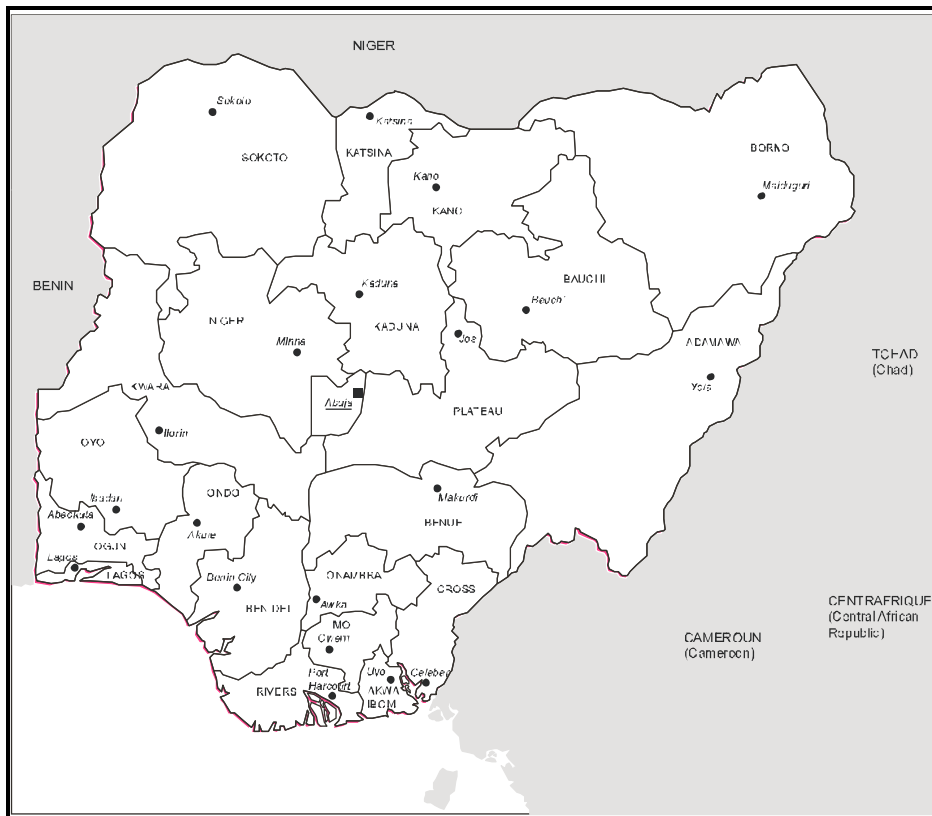
Південна Африка – Антананаріву, Йоганнесбург, Дурман, Кейптаун, Преторія, Хараре.

5. Понятійно-категоріальний апарат: натуральне господарство, неоколоніалізм, мальтузіанство, ФАО, третій світ, ОАЄ, оазис, псевдоурбанізація, демографічний вибух, мангри.

6. Виконати картосхеми:

- економічна карта Південної Африки;
- економічна карта Кенії, Уганди і Танзанії; національні парки на території цих країн;
- економічна карта Нігерії.

7. Топонімічний словник

Алжир – країна отримала назву від міста Алжир (засноване в X ст. і спочатку розташовувалося на чотирьох прибережних островах, що і визначило його арабську назву Ель-Джезаір – «острови»). І хоча місто вже вийшло на материк і зараз простягається на 15 км вздовж берега моря, «острівна» назва збереглася і є доказом історії міста.

Буркіна-Фасо – на мові народу мосі, що складає понад 50% населення, означає «батьківщина вільних людей». Назва прийнята в 1984 році. Раніше держава називалася Верхня Вольта.

Єгипет – назва відома з III тис. до н.е. Вона походить від давньогрецького Айгиптос. Самі єгиптяни називають свою країну Миср від давньоєврейського (біблійського) Мицраїм.

Замбія – розташована по берегах і в басейні річки Замбезі, що і визначило сучасну назву. До 1964 р. – це англійський протекторат Північна Родезія.

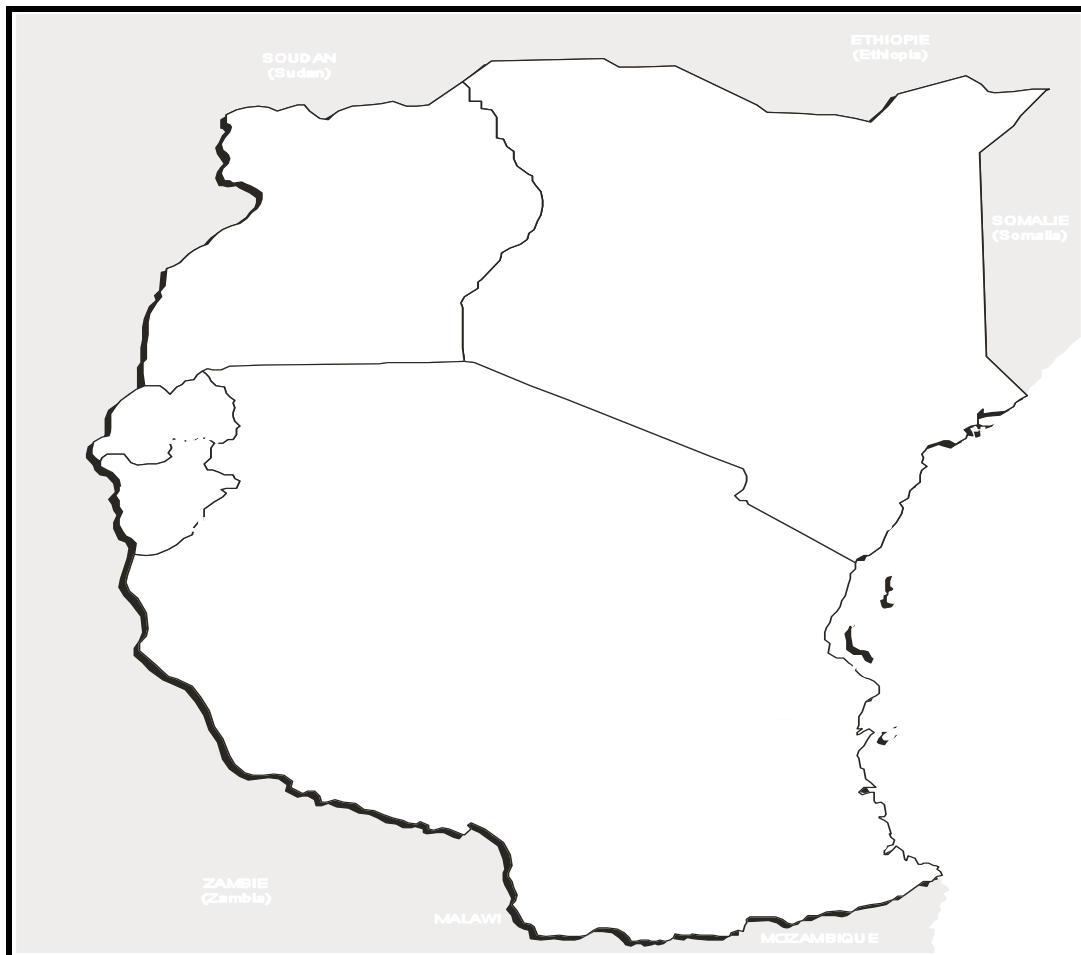
Зімбабве – сучасна назва прийнята у 1980 році після здобуття корінним населенням незалежності. Вона походить від найменування руїн кам'яних споруд, які на мові народу шона називаються «житло правителя». З 80-х рр. XIX ст. країна була колоніальним володінням Великобританії і називалась Південна Родезія.

Кенія – назва країни походить від гори Кенія, яка на мові масаїв означає «біла гора», що пов'язано з вічними снігами на ній.

8. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- Серед африканських країн не були колоніями:
 - а) Алжир і Марокко;
 - б) Ліберія і Ефіопія;
 - в) Танзанія і Камерун;
 - г) Танзанія і Габон.
- Остання колонія на африканському континенті:
 - а) Намібія;
 - б) Замбія;
 - в) Нігерія;
 - г) Марокко.
- Найчисленніший народ Африки:
 - а) араби;
 - б) йоруба;
 - в) бушмени;
 - г) галла.
- Частка міського населення в країнах Африки становить:
 - а) 30%;
 - б) 60%;
 - в) 90%;
 - г) 10%.
- Частка економічно активного населення, зайнятого в сільському господарстві, становить:
 - а) 1/2;
 - б) 1/3;
 - в) 2/3;
 - г) 1/5.

- 6) Запасами бокситів володіють країни:
а) Того і Сенегал; б) Габон і Нігер; в) Гана і Гвінея; г) Алжир і Єгипет.
- 7) У галузевій структурі промисловості більшості країн переважає:
а) машинобудування; б) гірничодобувна галузь; г) металургія; г) хімічна промисловість.
- 8) Для сільського господарства більшості країн характерне:
а) інтенсивний розвиток тваринництва; б) монокультурний характер землеробства;
в) інтенсивне рослинництво; г) забезпечення власних потреб населення м'ясо-молочними продуктами.
- 9) Перше місце в світі за тоннажністю флоту посідає:
а) Ліберія; б) Алжир; в) Єгипет; г) Марокко.
- 10) У структурі експорту країн Африки переважають:
а) зерно і продовольчі товари; б) хімічні товари; в) мінеральна сировина; г) продукція машинобудування.
- 11) Головна особливість населення країн Африки:
а) швидке збільшення його чисельності; б) зростання середньої тривалості життя;
в) незначна етнічна строкатість; г) висока частка міського населення.
- 12) Тваринництво більшості країн характеризується:
а) інтенсивними формами виробництва; б) повним забезпеченням продукцією населення континенту; в) екстенсивними формами виробництва; г) домінуючою роллю в сільському господарстві.
- 13) Для експорту країн Африки характерне:
а) зниження питомої ваги сільськогосподарської сировини; б) зменшення частки тропічної деревини; в) збільшення частки промислової продукції; г) зростання частки продукції наукоємних галузей.
- 14) До причин економічної відсталості африканських країн можна віднести:

а) нестачу трудових ресурсів; б) бідність мінеральними ресурсами; в) колоніальне минуле; г) відсутність транспортної системи.

15) 2/3 іноземних валютних надходжень припадає на розвиток:

а) сільського господарства; б) гірничодобувної промисловості; в) паливно-енергетичного комплексу; г) хімічної промисловості.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і мінеральними ресурсами, які вона експортує:

1 Алжир	А мідні руди
2 Замбія	Б нафта
3 Ліберія	В залізні руди
4 Гана	Г боксити, алмази

2. Встановити відповідність між країнами і загальними рисами їх господарства:

1 Ліберія	А найбільша тоннажність флоту в світі
2 Лівія	Б розвинена переробна чорна металургія
3 Нігерія	В спеціалізується на виробництві глинозему
4 Гвінея	Г зростає розвиток трубопровідного транспорту

3. Встановити відповідність між країнами і спеціалізацією сільського господарства:

1 Ефіопія	А цитрусові
2 Кот-д'Івуар	Б арахіс
3 Сенегал	В какао-боби
4 Марокко	Г кава

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати країни в порядку зростання соціально-економічного рівня розвитку:

- 1 Єгипет
- 2 Південна Африка
- 3 Малі
- 4 Замбія

9. Теми для рефератів:

- Транспортно-географічні можливості країн Африки, їх вплив на економічний розвиток
- Причини відсталості економічного розвитку африканських країн
- Використання ПРП країнами Африки
- Економічна і політико-стратегічна роль Суецького каналу у розвитку африканських країн

10. Контрольні запитання:

➤ 1. Які особливості демографічних процесів населення регіону?

➤ 2. Дати господарську характеристику природних умов та ресурсів Африки

➤ 3. Назвати п'ять найбільших міст Африки

➤ 4. Назвати найбільші ГЕС і водосховища Африки. Вказати їх позитивний і негативний вплив на господарство регіону

➤ 5. Низка країн Африки, маючи багаті природні ресурси, не можуть досягнути сталого економічного зростання. Які причини цього явища?

➤ 6. Які головні причини дуже низького показника середньої тривалості життя в Південній Африці?

➤ 7. Визначити основні причини демографічного вибуху в Африці

➤ 8. Вказати екологічні причини загострення конфлікту між кочовими скотарськими і осілими землеробськими племенами

➤ 9. Які найбільш поширені зернові культури вирощують в Західній, Центральній і Східній частинах Африки?

➤ 10. Вказати держави Африки, які характеризуються монокультурним розвитком сільського господарства

➤ 11. В чому полягають проблеми розвитку промислового виробництва в країнах регіону?

➤ 12. Пояснити, чому транспортна мережа Африки дефрагментована і не утворює єдиної транспортної системи

➤ 13. Африка володіє величезним рекреаційним потенціалом. Які перспективи його використання як економічного ресурсу?

➤ 14. Які країни Африки мають найбільш розвинутий екотуризм?

➤ 15. Пояснити, чому деякі африканські держави перенесли свої столиці з портових міст у глибинні райони країни

➤ 16. Назвати країни – найбільші експортери руд чорних і кольорових металів у Африці

Практична робота № 7

Економічна географія країн Північної Африки

1. Дати письмову характеристику:

- ЕГП країн Північної Африки;
- галузі обробної промисловості країн регіону;
- трубопровідного транспорту в країнах регіону.

2. Виконати картосхеми: економічна карта Єгипту

3. Визначити значення термінів: Магриб, Сахель

4. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

1) В межах Марокко розташовані гори:

- а) Атлас; б) Капські; в) Драконові; г) Мітумба.

2) Аравійська пустеля знаходиться на території:

- а) Аравійського півострова; б) Алжиру; в) Єгипту; г) Тунісу.

3) Останнє північноафриканське королівство:

- а) Туніс; б) Лівія; в) Єгипет; г) Марокко.

4) Найбільшими запасами нафти і газу володіють:

- а) Алжир і Лівія; б) Марокко і Єгипет; в) Туніс і Мавританія.; г) Марокко і Судан.

5) Найчисленніший народ:

- а) бушмени; б) йоруба; в) араби; г) галла.

6) У паливно-енергетичному комплексі країн провідною є:

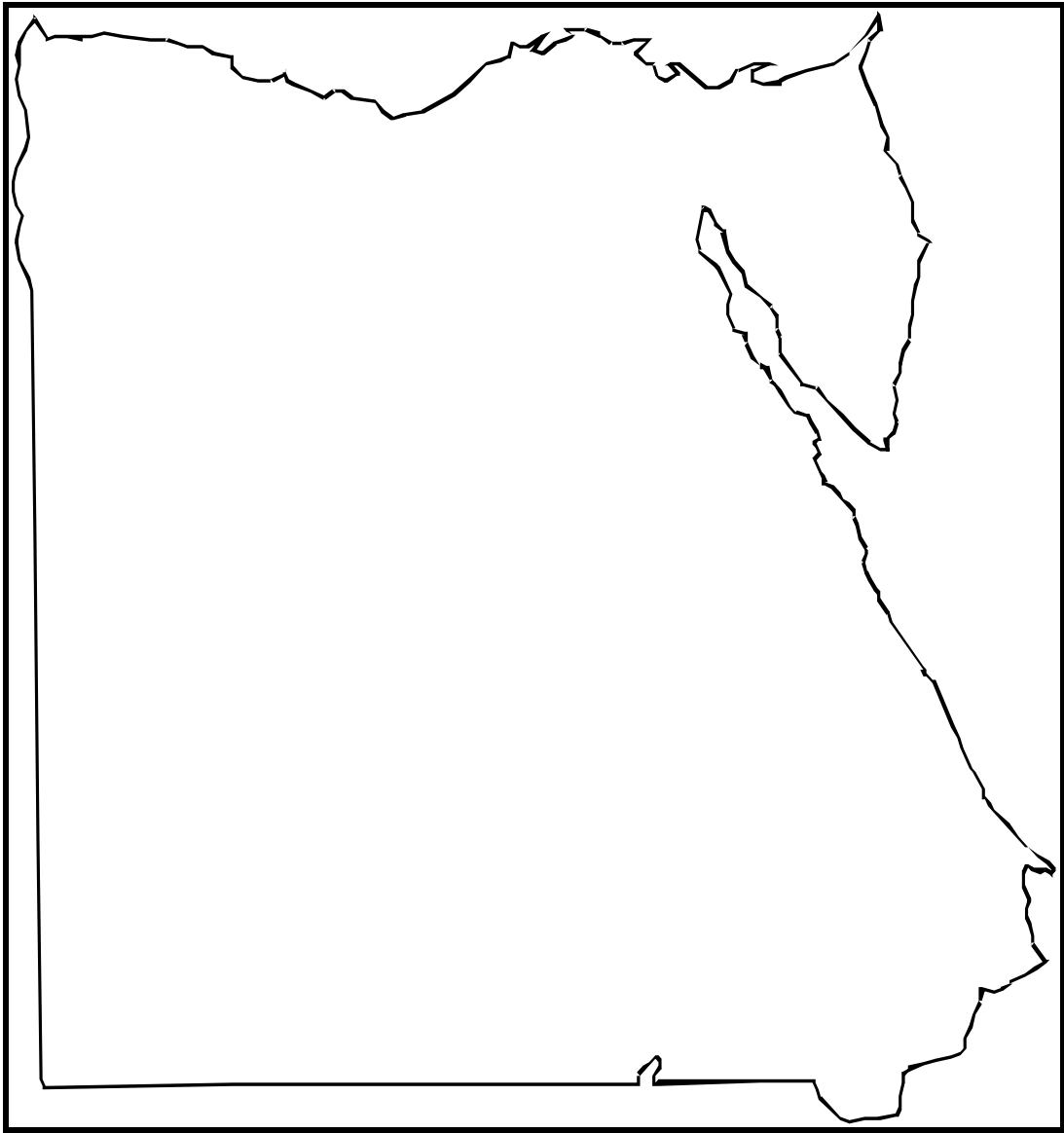
- а) електроенергетика; б) нафтогазова промисловість; в) вугільна промисловість;

г) атомна енергетика.

7) Провідна галузь сільського господарства:

- а) екстенсивне рослинництво; б) екстенсивне тваринництво; в) інтенсивне тваринництво; г) інтенсивне рослинництво.

8) У тваринництві країн найменшого розвитку набуло розведення:

а) великої рогатої худоби; б) верблюдів; в) ослів; г) овець.

9) В структурі імпорту переважає:

а) мінеральна сировина; б) сільськогосподарська продукція; в) зерно та медикаменти;
г) кава та бавовна.

10) В якій з країн регіону найбільша роль міжнародного туризму:

а) Марокко; б) Єгипті; в) Тунісі; г) Лівії.

11) Населення Північної Африки:

а) найчисленніший народ – бушмени і галла; б) зосереджується в місцях древніх поселень; в) характеризується високим рівнем урбанізації; г) розміщене порівняно рівномірно по території регіону.

12) До проблем експлуатації енергетичних джерел можна віднести:

а) відсутність устаткування та кваліфікації працівників; б) нестачу трудових ресурсів;
в) невеликі промислові запаси родовищ; г) розташування основних родовищ у важкодоступних районах.

13) Для машинобудування країн характерне:

а) збирання автомобілів з імпортних деталей; б) спеціалізація на виробництві суден;
в) забезпеченість висококваліфікованими кадрами; г) домінування серед галузей промисловості.

14) Транспортна система характеризується:

а) раціональною конфігурацією; б) переважанням автомобільного транспорту;

в) прокладанням шляхів сполучення до джерел мінеральної та сільськогосподарської сировини; г) зниженням ролі трубопроводів.

15) Єгипет:

а) характеризується невисокими показниками народжуваності і низькими показниками смертності; б) спеціалізується на виробництві нафтопродуктів, бавовни, текстилю, одягу; в) майже повністю забезпечує власні потреби продуктами харчування; г) головні предмети експорту – устаткування, хімічна продукція, зерно.

6. Теми для рефератів:

- Спільні риси Північної Африки і Південно-Західної Азії.
- Вплив природних умов на економічний розвиток країн Північної Африки.
- Релігійні, етнічні та культурні суперечності в Північній Африці – причина нестабільності і напруження.
- Особливості розвитку транспортної системи в межах Північної Африки.
- Роль міжнародного туризму в країнах Північної Африки.
- **Контрольні запитання:**

➤ 1. В чому унікальність географічного положення Північної Африки?

➤ 2. Встановити спільні і відмінні риси ЕГП Єгипту і Марокко

➤ 3. Які природні ресурси Західної Сахари, на вашу думку, зумовлюють її окупацію зі сторони Марокко?

➤ 4. Яка господарська спеціалізація країн Північної Африки?

➤ 5. Чи забезпечують величезні багатства нафти й газу високий життєвий рівень більшості населення країн?

➤ 6. Запропонувати шляхи вирішення проблеми дефіциту прісної води в країнах Північної Африки

➤ 7. Вказати спеціалізацію сільського господарства в оазисах Північної Африки

➤ 8. Визначити чинники, які сприяють розвитку міжнародного туризму на узбережжі Червоного моря

➤ 9. Вказати основні предмети експорту та імпорту у зовнішній торгівлі України з країнами Північної Африки

Додаток А

План характеристики країни

1. Загальні відомості (площа, чисельність населення, форма державного устрою, адміністративно-територіальний поділ, столиця).
2. Економіко-географічне положення та його господарська оцінка:
 - а) розміщення в регіоні світу;
 - б) оточення (вихід до моря, країни, що межують з даним районом, їхній розвиток, приналежність до інтеграційних об'єднань);
 - в) віддаленість від осередків конфліктів;
 - г) віддаленість від найважливіших паливних та сировинних баз світу;
 - г) розміщення відносно транспортних шляхів міжнародного значення;
 - д) зміни в ЕГП та ПГП, що відбулися останнім часом або прогножуються у перспективі;
 - е) загальний висновок про вигідність ЕГП та ПГП.
3. Населення і трудові ресурси:
 - а) зміна чисельності населення, демографічні процеси;
 - б) національний склад населення, приналежність до мовних груп;
 - в) розселення населення (середня щільність та її відмінності, рівень урбанізації, найбільші міста, агломерації);
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами району.
4. Природні умови і ресурси:
 - а) основні види ресурсів, що використовуються у промисловості (мінеральні, водні й гідроресурси, лісові);
 - б) умови та ресурси, що мають значення для транспорту й сільського господарства (характер рельєфу, особливості клімату, зональні типи ландшафтів, ґрунти);
 - в) рекреаційні ресурси (природні, культурні).
5. Загальні риси господарства:
 - а) економічна система і рівень соціально-економічного розвитку;
 - б) темпи розвитку і місце у світовому господарстві;
 - в) загальні риси галузевої структури.
6. Промисловість та її структура:
 - а) загальні риси галузевої структури;
 - б) ПЕК, МК, МБК, ХІК, ЛВК, КЛП.
7. Сільське господарство (характеристика основних галузей рослинництва і тваринництва):
 - а) загальні риси АПК;
 - б) рослинництво (зернові, технічні та інші продовольчі, технічні непродовольчі);
 - в) тваринництво (скотарство, свинарство, вівчарство, інші галузі).
8. Транспорт (основні види та географія):
 - а) загальні риси;
 - б) сухопутний (залізничний, автомобільний, трубопровідний) транспорт;
 - в) водний (морський і річковий) та повітряний види транспорту.
9. Зовнішньоекономічні зв'язки:
 - а) обсяги і напрямки зв'язків;
 - б) структура експорту та імпорту.

Додаток Б

Регіони світу

1. Європа

1.1 Західна Європа (Австрія, Бельгія, Велика Британія, Ірландія, Люксембург, Ліхтенштейн, Монако, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія)

1.2 Центральна-Східна Європа (Білорусь, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Росія (європейська частина), Словаччина, Угорщина, Україна, Чехія)

1.3 Південно-Східна (Албанія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Молдова, Македонія, Румунія, Словенія, Сербія, Туреччина¹, Хорватія, Чорногорія)

1.4 Південна Європа (Андорра, Ватикан, Греція, Іспанія, Італія, Мальта, Португалія, Сан-Марино)

1.5 Північна Європа (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція)

2. Азія

2.1 Південно-Західна Азія

2.1.1 *Близький Схід* (Бахрейн, Ємен, Ізраїль, Ірак, Йорданія, Катар, Кіпр, Кувейт, Ліван, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Сирія, Туреччина)

2.1.2 *Закавказзя* (Азербайджан, Вірменія, Грузія)

2.1.3 *Середній Схід* (Афганістан, Іран)

2.2 Південна Азія (Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдівська республіка, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка)

2.3 Південно-Східна Азія (Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Тимор Лоросає, Філіппіни)

2.4 Східна Азія (Китай, КНДР, Монголія, Південна Корея, Тайвань, Японія)

2.5 Північна і Центральна Азія (Казахстан, Киргизстан, Росія, Таджикистан, Туркменистан, Узбекистан)

3. Америка

3.1 Північна Америка (Канада, США)

3.2 Середня Америка

3.2.1 *Вест-Індія* (Антигуа і Барбуда, Багами, Барбадос, Гаїті, Гренада, Домініка, Домініканська Республіка, Куба, Сент-Вінсент і Гренадини, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Тринідад і Тобаго, Ямайка)

3.2.2 *Центральна Америка* (Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Мексика, Нікарагуа, Панама, Сальвадор)

3.3 Південна Америка (Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Гайана, Еквадор, Колумбія, Парагвай, Перу, Суринам, Уругвай, Чилі)

4. Африка

4.1 Північна Африка (Алжир, Єгипет, Лівія, Мавританія, Марокко, Туніс)

4.2 Західна Африка (Бенін, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кабо-Верде, Кот д'Івуар, Ліберія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєра-Леоне, Того)

4.3 Центральна Африка (Ангола, Габон, Екваторіальна Гвінея, Камерун, Конго-Браззавіль, Конго-Кіншаса, Сан-Томе і Принсіпі, Центральноафриканська Республіка, ЧАД)

4.5 Східна Африка (Бурунді, Джибуті, Еритрея, Ефіопія, Замбія, Кенія, Малаві, Руанда, Сомалі, Судан, Танзанія, Уганда)

4.6 Південна Африка (Ботсвана, Зімбабве, Комори, Лесото, Мадагаскар, Маврикій, Мозамбік, Намібія, Південна Африка, Свазіленд, Сейшели)

5. Австралія і Океанія

5.1 Австралія і Нова Зеландія

5.2 Океанія

5.2.1 *Меланезія* (Вануату, Папуа-Нова Гвінея, Соломонові Острови, Фіджі);

5.2.2 *Мікронезія* (Кірібаті, Маршаллові Острови, Науру, Федеративні Штати Мікронезії);

5.2.3 *Полінезія* (Самуа, Тувалу, Тонга).

¹ Західна Фракія – крайньо західна європейська частина Туреччини.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Аборигени – корінні мешканці певної території, пов'язані між собою економічними, соціальними та іншими відносинами.

Альпака – парнокопитна тварина роду лам. Розводять у високогірному поясі Перу і Болівії для отримання цінної шерсті.

Анклав – частина або вся територія держави, повністю оточена сухопутною територією іншої держави. Питання про сполучення анклаву з основною частиною держави або з іншими державами розв'язується на основі угоди між зацікавленими державами.

АТЕС – Азіатсько-Тихоокеанське економічне співтовариство, утворене в 1989 р. До складу входять: Австралія, Бруней, В'єтнам, Індонезія, Канада, Китай, Республіка Корея, Кірібаті, Малайзія, Мексика, Маршалові острови, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Перу, Росія, Сінгапур, США, Таїланд, Тайвань, Філіппіни, Чилі, Японія. Секретаріат організації знаходиться в Сінгапурі.

Головною метою АТЕС є сприяння економічному зростанню країн регіону. Для цього визначені пріоритетні напрямки співробітництва: сприяння регіональній торгівлі, інвестиціям, рухові фінансових ресурсів, розвитку людських ресурсів, передачі технологій, промислового співробітництва і розвитку інфраструктури.

Частка АТЕС (без Росії) у світовому ВВП становить 60%, в світовій торгівлі – 40%, в золотовалютних резервах – 80%.

Барріос, Фавелли - зони бідності навколо латиноамериканських міст, забудовані, як правило, тимчасовими житловими будинками. Стали невід'ємною частиною пейзажу багатьох міст.

Батат – солодка картопля, величина коренеплодів якої досягає 10 кг. Батьківщина – Центральна Америка. Використовують для виготовлення крупи, борошна, крохмалу, цукру, на корм худобі. Особливо поширена в Китаї, Індії, Індонезії.

Бороу – міста різного рангу у Великій Британії та країнах Співдружності, які користуються самоврядуванням.

Буш – ліси о. Північний (Нова Зеландія); території Австралії, покриті засушливими кущами.

Валовий національний продукт (ВНП) – сукупна вартість кінцевих товарів і послуг в ринкових цінах. Включає в себе вартість спожитих населенням товарів і послуг, державних закупівель, капітальних вкладень і сальдо закордонних операцій.

Виключна економічна зона – 200-мильна територія, в якій прибережна держава має усі економічні права. Ресурси у цій зоні (риба, нафта, мінерали) належать також прибережній державі, яка може їх експлуатувати, здавати в оренду, продавати або ділитися ними.

Висотне зонування в Андах – континентальна частина Середньої Америки і західна окраїна Південної Америки є районами високого рельєфу і різких локальних контрастів. Висотні зони характеризуються своїми кліматичними особливостями, ґрунтами, рослинністю, сільськогосподарськими культурами, домашніми тваринами і укладом життя.

Найнижча висотна зона – від рівня моря до приблизно 750 м – відома під назвою *тьєрра клієнте* або спекотний пояс з переважаючим тропічним сільським господарством (в тому числі бананові плантації). Над цією зоною розташовані тропічні високогір'я *тьєрра темп лада* з помірним кліматом, які досягають висоти 1800 м над рівнем моря. Основні культури – кава, кукурудза, пшениця. Ще вище до 3600 м розташована *тьєрра фріа* – «холодна земля» високих Анд, де вирощують такі витривалі культури, як картопля і ячмінь. Над *тьєрра фріа*, яка є верхньою межею лісу, лежить *тьєрра елада*. Ця четверта зона (від 3600 до 4500 м) є настільки холодною і пустельною, що може використовуватись лише для випасання овець та інших витривалих домашніх тварин. Найвищою зоною є *тьєрра невада* – зона вічних снігів і льодовиків.

Військово-промисловий комплекс – сукупність галузей національного господарства і державних інституцій, що забезпечують обороноздатність країни і, в разі необхідності, здійснюють захист суверенних прав нації від посягань зовнішньої агресії. З економічної точки зору витрати на ВПК є чистими витратами суспільства. В разі, коли вони перевищують 30-40%

у ВВП країни, така економіка вважається мілітарною. Це негативно впливає на соціально-економічний стан громадян, однак саме в галузях ВПК розробляється значна частина сучасних технологій «прориву», які з часом використовують у цивільних потребах, наприклад, мережа Інтернет, мобільний зв'язок та ін. Найбільшим в абсолютних показниках є військовим бюджет США, він перевищує сукупний військовий бюджет всіх інших держав світу.

Геveya – рід вічнозелених дерев. Понад 10 видів геveyi культивують в тропічній Америці. Геveya бразильська – головне джерело натурального каучуку.

Гіперурбанізація – надмірне зростання міських агломерацій, що призводить до утворення мегаполісів.

Головна вулиця Канади – умовна назва найбільш заселених південних районів Канади, які займають 2 % площі країни, але тут проживає 60 % населення, створюється 2/3 національного доходу і в наявності 75 % робочих місць.

Голондрінас – трудові мігранти в Аргентині, які в пошуках роботи (збір цукрової тростини, бавовни, стрижка овець) мандрують по всій країні.

Даунтаун – американський термін на означення центрального ділового району (Central Business District, скорочення – C.B.D.) великого американського міста. В даунтауні зосереджена внутрішня діяльність міста, характеризується значною концентрацією хмарочосів.

Діаспора – розселення народу за межами національної держави з економічних, політичних та інших причин. Щодо української діаспори, то до неї ще вживають терміни «українці на поселеннях», «зарубіжні українці», канадські (аргентинські, бразильські та інші) українці.

Ехідос – форма дрібного землеволодіння в Мексиці, яка виникла внаслідок поділу поміщицьких гасієнд в 1917 р. Земельний наділ перебуває у власності держави, а право її використання залишається за невеликими громадами. Найбільше ехідос збереглося в районах, де переважає індіанське населення. В даний час більшість ехідос виявились економічно нерентабельними, що посилює проблему бідності сільського населення Центральної і Південної Мексики.

Житлова фільтрація – процес переміщення житлового фонду вниз по соціальній драбині внаслідок його старіння у високорозвинених державах. Мігранти з більш низьким рівнем доходів переїжджають в житло, яке застаріло (раніше належало середньому класу), а населення з високими доходами поступово переміщується в престижне житло в передмістях (див. *Субурбанізація*).

Заморський департамент – адміністративно-територіальна одиниця Франції, частина території країни, яка знаходиться за межами Європи. Існує чотири заморські департаменти – Французька Гвіана, Реюньйон, Гваделупа, Мартініка. Тут діють правова, економічна і політична системи континентальної Франції, грошова одиниця – євро. Ці території мають значно нижчі показники соціально-економічного розвитку, які складають 30-50% від середнього по ЄС рівня.

«Зелена» революція – сукупність заходів міжнародного співтовариства і країн, що розвиваються, в 60-70-х роках ХХ ст., які були спрямовані на підвищення продуктивності праці сільського господарства економічно відсталих країн з метою подолання глобальної проблеми голоду. Основні заходи були спрямовані на механізацію, хімізацію, інтенсифікацію сільського господарства, запровадження високопродуктивних культур і поголів'я ВРХ. Зелена революція дозволила вирішити продовольчу проблему в низці країн Азії, Африки та Латинської Америки. Сучасний етап пов'язують із успіхами генної інженерії.

Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в галузі економіки всередині країни та закордоном.

Індустріальна інерція – тенденція промислових виробництв чи фірм залишатися в даній місцевості чи пункті і після того, коли умови, які попередньо визначили вибір цієї місцевості чи пункту, суттєво змінились.

Індустріальний імпульс – тенденція міст, в яких створені промислові споруди і система послуг підтримувати чи збільшувати їх значимість і після того, коли умови, які цьому сприяли, суттєво змінились. Вживається також термін *географічний імпульс* як ширше поняття, ніж

індустріальний імпульс. Географічний імпульс можна визначити як тенденцію будь-якого промислового виробництва в даній місцевості збільшувати своє значення і після того, коли умови, які були в передумові, суттєво змінились.

Інуїти (ескімоси) – самоназва корінного населення арктичних і субарктичних територій Північної Канади та Аляски.

КАРІКОМ – Карібське співтовариство і Карібський спільний ринок. Утворено в 1973 році замість Карібської асоціації вільної торгівлі. До нього входять 14 держав: Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Беліз, Домініка, Гренада, Гайана, Монсеррат, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сурінам, Тринідад і Тобаго, Ямайка. Головна мета – утворення спільного ринку, що передбачає єдиний зовнішній тариф, а також координацію зовнішньої політики, співробітництво в технічній, соціальній і культурній галузях.

Коммютер – особа, яка здійснює регулярні маятникові поїздки (commute) в США.

Консерватизм – політична філософія, яка прагне зберегти те, що вважають за найкраще в усталеному суспільстві, й чинить спротив радикальним змінам. Консервативним можна назвати спосіб життя британців, які віддають перевагу спадковості над нововведеннями. Поведінка і манери британців можуть бути дуже віддалені від традиційних, але при цьому вони люблять символи надійності і стабільності.

Копра – висушена поживна тканина плоду кокосової пальми – кокосового горіха. Використовується для отримання кокосового масла, виробництва маргарину і мила. Копра є одним із найважливішим експортних культур

Корпорація (від лат. *corporatio* — об'єднання, співтовариство) — акціонерна компанія, у якій на основі централізації капіталів і заощаджень найманих працівників здійснюється колективне привласнення результатів виробничої діяльності залежно від величини отриманих на внесені кошти акцій. К. називаються акціонерні компанії у США, які мають статус юридичної особи. Із загальної чисельності підприємств США (близько 18 млн. на початку 90-х років XX ст.) нараховувалось більше 3 млн. корпорацій, а на Нью-Йоркській фондовій біржі (в обігу перебуває понад 90% ринкової вартості всіх акцій) котирувалися акції приблизно 2 тис. наймогутніших акціонерних компаній, які є найбільш адекватною формою монополій. Кількість акціонерів у середній за розмірами К. США становить близько 60 тис. чоловік, а у таких гігантських монополіях як „Дженерал моторс“, ІТТ — відповідно 1,5 і 3,2 млн. Переважна більшість К. за своїми масштабами є дрібними та середніми капіталістичними фірмами. Частка залученого шляхом продажу акцій капіталу у 500 наймогутніших монополіях США становила в середньому 45%. У 1929 р. в США нараховувалось 1 млн. акціонерів, а на початку 90-х років — близько 50 млн. Один акціонер володіє акціями в середньому на суму 600 доларів, а 1 % найбагатших сімей зосередив у своїх руках понад 50% акцій крупних корпорацій.

Лагуна – мілководна частина моря, відділена від нього вузькою смугою суходолу або з'єднана з ним вузькою протокою.

Макіладорас – заводи в прикордонних районах Мексики, які в переважній більшості належать компаніям США і займаються складанням готової продукції з імпортованих, не обкладених податком компонентів та матеріалів, після чого реекспортуються в США. На них припадає 30% усіх робочих місць у промисловості, а також 52% промислового експорту країни і 45% її загального експорту. До переваг такого виробництва відносять: залучення нових робочих місць, прямих інвестицій у промисловість, появу нових технологій. Основний недолік – низька соціальна захищеність працівників.

Малонаселеність – недостача населення для ефективного використання природних ресурсів.

Мальтузіанство – сукупність концепцій, названих на честь засновника цього напрямку англійського економіста Томаса Мальтуса. Провідною ідеєю концепції самого Мальтуса є безмежне і незмінне прагнення людей до розмноження. Широко відоме формулювання мальтусівського закону, наведене в першому виданні його книги «Досвід закону народонаселення», відповідно до якого населення збільшується в геометричній прогресії, а засоби існування – в арифметичній. В теорії народонаселення Мальтуса із біологічного детермінізму в трактуванні демографічних процесів впливає демографічний детермінізм в

поясненні бідності та політичних конфліктів. В наш час мальтузіанство трансформувалось в *неомальтузіанство*. Сучасні мальтузіанці вважають теперішнє зростання чисельності населення причиною глобальної екологічної кризи.

Маніок – рід рослин сімейства молочайних. Кущі, трави, рідше невисокі дерева. Більше 160 видів поширені в тропіках Америки. Вирощують для отримання тапіоки.

МЕРКОСУР – міжнародна організація, утворена у 1995 році Бразилією, Аргентиною, Уругваєм і Парагваєм з метою відкриття зони вільної торгівлі. Це потенційно потужний ринок в Латинській Америці, який зосереджує 45% її населення, 50% сукупного ВВП, 40% прямих зарубіжних інвестицій, 60% сукупного товарообігу і 33% обсягу зовнішньої торгівлі.

Меса – це напівпустельне, складене осадовими породами плато з окремими гірськими хребтами і улоговинами – *больсонами*. Північна і Центральна Меси займають 2/3 території Мексики.

Митний союз – об'єднання держав для проведення спільної митної політики. Передбачає скасування митних кордонів і сплати мита між учасниками, утворення єдиної митної території і встановлення загального митного тарифу щодо третіх країн. Створюється для підвищення конкурентоспроможності товарів країн-учасниць і встановлення дискримінаційного режиму щодо третіх країн. Прикладом є Спільний Ринок ЄС.

Морський пором – різновид транспорту, призначений для регулярного перевезення залізничних ешелонів, автомобільного транспорту й людей через море або протоку. Найбільшого розвитку паромні лінії отримали в акваторіях Балтійського, Північного, Чорного і Середземного морів.

Мультицентричний метрополіс – міська агломерація в Північній Америці, яка складається з *центрального ділового району* (ЦДР), а також низки субурбанізованих передмість, однакових за значенням, кожен центр діяльності яких обслуговує окремий і самостійний навколишній район.

НАФТА – Північноамериканська асоціація вільної торгівлі. Організація існує від січня 1994 року, об'єднує три країни: США, Канаду, Мексику. Її метою є створення зони вільної торгівлі в Північній Америці. Вже сьогодні економічні відносини між країнами НАФТА дуже інтенсивні. В США реалізується 80% експорту Канади і 70% – Мексики. В Канаді реалізується 20% експорту США. Частка США становить 75% усіх іноземних інвестицій в Канаді.

Натуральне господарство – тип господарства, в якому продукти виробляють лише для внутрігосподарського використання, задоволення потреб виробників. Натуральне господарство переважає в умовах недостатнього розвитку продуктивних сил, суспільного поділу праці, товарно-грошових відносин. Пережитки натурального господарства зберігаються і в наш час. У багатьох країнах Африки, що розвиваються, натуральні форми господарювання складають значну, а в деяких країнах (С'єра-Леоне, Малаві, Чад, Бурунді та ін..) – переважаючу частину економіки.

Неоколоніалізм – система економічних, політичних, правових, ідеологічних та інших відносин, що базується на нерівноправному становищі слаборозвинених країн у світовому господарстві. Визначальними серед них є відносини економічної залежності країн, що розвиваються, від промислово розвинених держав. Відбувається зміна форм неоколоніалізму: якщо раніше іноземні капіталовкладення спрямовувались в гірничодобувну промисловість і сільське господарство, то тепер все більше їх іде в обробну промисловість, сюди експортуються екологічно брудні виробництва. Разом з тим, останнім часом виділяються країни, які випускають товари, що вимагають високої кваліфікації праці. В сучасних умовах зростає залежність від імпорту засобів виробництва, нових технологій з розвинутих країн. Ця залежність отримала назву «технологічного колоніалізму».

Нова індустріальна держава (НІД) - термін з'явився у 70-х роках ХХ ст. спочатку для позначення таких країн, як Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг. У 80-х роках список поповнився новими країнами – Бразилією, Мексикою, Таїландом, Індією, Чилі; до третьої – Туреччина, Кіпр, Туніс, Індонезія; до четвертої – Китай, Філіппіни, Маврикій, Венесуела, В'єтнам і Єгипет. У 1997 р. Південна Корея і Сінгапур офіційно переведені до розвинених країн.

ОПЕК (Організація країн-експортерів нафти) - заснована в 1960 р. для захисту інтересів нафтовидобувних країн Азії, Африки, Латинської Америки на світовому ринку нафти і нафтопродуктів. Членами ОПЕК є 12 країн: Алжир, Венесуела, Габон, Індонезія, Ірак, Іран, Катар, Кувейт, Лівія, Нігерія, ОАЕ, Саудівська Аравія.

Головна мета ОПЕК – стабілізація світових цін на нафту на рівні, який забезпечує інтереси країн-членів.

Офф-шор (англ. off-shore – на відстані від берега) – території, які мають пільговий режим (зниження податків, звільнення від валютного контролю і т.п.) для фінансово-кредитних операцій з іноземними учасниками. Низка країн, як правило із обмеженою ресурсною базою, запроваджують режим офф-шору на всій або частині своєї території з метою швидкого залучення закордонних інвестицій у банківський і фінансовий сектори економіки (наприклад, Панама, Багамські острови, Андорра, Монако, Сент-Крістофер і Невіс, Науру, Тонга та ін.). Низка економістів вважають офф-шори легальною можливістю виводити капітали із країн з жорстким податковим законодавством. Такі країни ще називають «країнами-банками». Світові міжнародні економічні організації та провідні держави намагаються не допускати появи нових офф-шорів, щоб зменшити «втечу капіталів» і відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом.

Перенаселеність – надлишок населення чи брак природних ресурсів, що веде до зниження рівня життя всього населення.

«План Коломбо» зі спільного економічного і соціального розвитку в Азії і Тихому океані – організація утворена в 1950 році на основі британського плану допомоги колишнім колоніям. Угоду про її заснування було підписано в столиці Шрі-Ланки м. Коломбо, звідти і назва.

«План Коломбо» сполучає дві групи держав: донори – Велика Британія, США, Канада, Японія, Австралія, Нова Зеландія; одержувачі допомоги: Індія, Пакистан, Шрі-Ланка, Афганістан, Іран, Непал, М'янма, Мальдівська Республіка, Бутан, Бангладеш, Лаос, Камбоджа, Малайзія, Таїланд, Сінгапур, Папуа-Нова Гвінея, Індонезія, Філіппіни, Фіджі, Республіка Корея. Всього організація налічує 26 членів.

Цілі «Плану Коломбо»: сприяння економічній і соціальній допомозі країнам-членам Азії й Тихого океану; координація надання технічної і фінансової допомоги цим країнам; обговорення проблем економічного розвитку країн регіону.

Просо – злакова культура, поширена в Азії, Америці, Африці. Вирощують для виробництва пшона, борошна, зернових кормів.

Пуебло – невеликий сільський населений пункт (до 1000 ос.) в Латинській Америці.

Рада арабської економічної єдності РАЕС утворена в 1964 році державами-членами Ліги арабських держав. Рада сполучає 12 країн: Єгипет, Ірак, Іран, Йорданію, Йемен, Кувейт, Лівію, Мавританію, ОАЕ, Палестину, Сирію, Сомалі, Судан.

Головна мета – досягнення арабської економічної єдності через утворення спільного ринку, що передбачає вільний рух капіталу і людей, свободу торгівлі, ліквідацію перешкод економічній діяльності в територіальному просторі арабського світу.

Регіональні диспропорції – це нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, який може призвести до *сепаратизму* та *деволюції*. Проявляється: 1) на місцевому рівні – різниця між міськими центрами та сільською периферією; 2) на національному рівні – поділ Італії на Центр, Північ і Південь; 3) на міжнародному рівні – центр і периферія в ЄС, наприклад, положення Бельгії і Латвії; 4) на глобальному рівні – наявність трьох розвинутих економічних центрів світу (Європа, Північна Америка і Східна Азія) з одного боку та найбідніших країн, що розвиваються чи відстають в розвитку, з другого.

Реекспорт – перепродаж товарів закордон, як правило сировини чи напівфабрикатів, які були раніше імпортовані з інших країн, інколи після певного рівня переробки.

Рейганоміка – економічна політика, яку проводила адміністрація президента США Р.Рейгана у 1981-1988 рр. Її ще називають неоконсервативною. Зумовлена погіршенням економічної ситуації у 70-х рр. (уповільненням, а в окремі роки і абсолютним зниженням темпів виробництва, структурною кризою, зростанням безробіття). Рейганоміка передбачала

курс на зниження ставок федеральних податків і надання корпораціям великих податкових пільг, спрямованих на стимулювання інвестицій, насамперед у наукомісткій галузі промисловості; обмеження зростання урядових податків на соціальні потреби при одночасному нарощуванні військових витрат, послаблення державного контролю над підприємницькою діяльністю, послаблення вимог щодо охорони навколишнього середовища.

Здійснення комплексу цих заходів загалом сприяло стабілізації економіки, грошової системи, однак значно зріс державний борг внаслідок надмірного розвитку ВПК.

Рурбанізація – процес поширення міського життя на сільську місцевість, який відбувається у всіх високорозвинених державах світу. Може відбуватися як внаслідок підвищення рівня життя сільського населення, так і внаслідок переселення міських мешканців у сільську місцевість.

Світові міста – концепція світових міст, висунута Дж. Фрідманом і Уолффом у роботах 1982 р. і 1986 р., ввійшла в число класичних в географії. Світовими містами є ті, функції яких мають планетарне значення. У них концентрується виробництво не стільки товарів, скільки виробництво інформації, яка поширюється в глобальному масштабі. Світовими містами є також потужні транспортні вузли із зручним географічним положенням, великі морські порти, на які припадає істотна частка в транспортній інфраструктурі світу, значні міжнародні центри з рекреаційними функціями та ін. Головні ознаки світових міст крім їх людності — це спеціалізація на фінансово-управлінських операціях, ділових послугах, інтенсивність різноманітних інтернаціональних зв'язків, сильна концентрація штаб-квартир транснаціональних корпорацій, банків, юридичних фірм, рекламних агентств та інших закладів, призначених для надання ділових послуг

Серінгал – територія, на якій вирощують каучуконосні дерева, займає від кількох до сотень кілометрів квадратних. Цінність серінгала не в кількості землі, а в тому, скільки каучуконосних дерев росте на ділянці. Як правило, ці дерева знаходяться на відстані декількох десятків метрів між собою. Між ними прорубують стежки – «естради».

Серцевинний ареал – центральна, внутрішня область держави. Найбільш освоєна в господарському відношенні територія, яка часто співпадає з місцем, де зародилась держава.

Сіті – в американській географії назва дуже великого міста.

Сорго – злакові культури, поширені в Африці, Азії, Америці, Австралії, Пд. Європі. Культивують як кормові (сорго цукрове), так і зернові (сорго звичайне, джугара, гаолян).

Співдружність (до 1947 р. Британська Співдружність націй) – об'єднання країн і територій, які раніше входили в Британську імперію. В 90-х роках окрім Великої Британії в Співдружність входили 50 незалежних держав. 17 з них визнають главою держави англійську королеву. В склад Співдружності також входять всі залежні території Великої Британії, Австралії і Нової Зеландії.

Субурбанізація – процес, який супроводжується переселенням міських мешканців з центральних районів міст і середмістя у приміські зони. Для нього характерне випереджуюче зростання міст-супутників. Як правило, приміські зони поширюються паралельно із зростанням середнього класу в країні. Серед основних причин збільшення передмість: дешевіші земельні ділянки, менша вартість будівництва житла, менша вартість комунальних послуг, більший, ніж у місті, особистий простір, менші податки, кращі екологічні характеристики довкілля, більша приватність в місці проживання.

Сьюдадес пердідас (ісп. – втрачені міста) – місця скупчення новоприбулого з сільської місцевості бідного населення в передмістях Мехіко, які є наслідком псевдоурбанізації.

Таро – тропічна багаторічна рослина; коренеплоди великі (до 4 кг). Культивують в тропічних субтропіках Східної півкулі.

Технополіс, Технопарк – своєрідні територіальні зони «високих технологій». Ядром їх формування спочатку були університети. Навколо них зосереджуються промислові корпорації, науково-дослідницькі підрозділи й лабораторії, обчислювальні центри. Таким чином формувалася сукупна виробничо-дослідницька і соціальна інфраструктура. До числа найбільших технопарків належить «Силіконова долина» (Каліфорнія). У ФРН діють 30 технополісів, у Франції – 50.

Трансміграція – політика насильного переселення жителів країни з серцевини на периферію, на малозаселені острівні території.

Третій світ – у англomовній географії так називають країни, що розвиваються (123 країни Африки, Азії, Америки і Океанії), таким чином їх відокремлюють від високорозвинених і середньорозвинених держав.

ФАО (Всесвітня продовольча організація) – підрозділ ООН, який веде боротьбу з причинами і наслідками голоду у країнах, що розвиваються. Штаб-квартира знаходиться у Римі.

Фінікова пальма (фенікс) – рід пальм, поширених в тропічних і субтропічних районах Африки і Азії. Культивують в оазисах Сахари і інших пустель для отримання плодів – фініків.

Франкони – власна назва корінних мешканців провінції Квебек французького походження, частина яких виступає за вихід регіону з Канадської Конфедерації і утворення суверенної держави.

Штаб-квартира – місце постійного розміщення керівних структур міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій. Як правило, міста, в яких розміщені низка штаб-квартир, претендують на статус *світових міст*, наприклад, штаб-квартира ООН в Нью-Йорку, ОПЕК – у Відні, ТНК «Дженерал Моторс» – в Детройті.

Як – рід жуйних тварин; в дикому вигляді збереглись в Тибеті. Домашніх яків розводять як робочу, а також молочну худобу у високогірних районах Азії.

Ямс – картоплеподібна рослина; культивують в тропічних і субтропічних регіонах.

ВИКОРИСТАНА І РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академія, 2005. – 704 с.
2. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. – К.: Академія, 2003. – 688с.
3. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Пер. англ. А.Іщенко. – К.: Києво-Могилянська Академія, 2006. – 203 с.
4. Блій Г. де, Муллер Пітер Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ «Україна» О.Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
5. Боев Ю.О., Боева С.Ю. Економічна історія: Західна Європа, Японія, США: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 174 с.
6. Відповіді на 100 запитань про Сполучене Королівство. – К., 2001.
7. Всесвітня історія: dtv-Atlas: пер. з нім. – К.: Знання-Прес, 2001.- 631 с.
8. Географический справочник ЦРУ. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 704 с.
9. Географічні таблиці: Довідкові матеріали / За ред. Л.П.Царика. – Тернопіль: Джура, 1998. – 230 с.
10. Географія: Довідник / Й.Р. Гілецький, Р.Р. Сливка, М.М. Богович. – Х.: Ранок, 2008. – 480 с.
11. Гілецький Й.Р. Соціально-економічна географія світу: 10 клас. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2004. – 200 с.
12. Гілецький Й.Р., Сливка Р.Р. Соціально-економічна географія світу. 10 клас. Пробний підручник.- Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011.- 400 с.
13. Гілецький Й.Р., Сливка Р.Р., Богович М.М. Економічна і соціальна географія: Посібник для абітурієнтів / За ред. Гілецького Й.Р. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2005. – 400с.
14. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко. та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
15. Голиков А.П., Грицак Ю.П., Казакова Н.А., Сидоров В.И. География мирового хозяйства: Учебное пособие / Под ред. А.П. Голикова. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 192 с.
16. Губарев В.К. Географія світу: Довідник школяра і студента. – Донецьк: БАО, 2006. – 576 с.
17. Дахно І.І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2004. – 608 с.
18. Економіка зарубіжних країн: Підручник / А.С.Філіпенко, В.А.Вергун, І.В. Бураківський та ін.. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.
19. Економічна і соціальна географія світу: Навч. Посібник / За ред. Кузика С.П. – Львів: Світ, 2005. – 672 с.
20. Жупанський Я.І. Словник термінів і понять з географії. – Чернівці: Технодрук, 2006. – 192 с.
21. Желтиков В.П. Экономическая география и регионалистика: Учебное пособие/В.П.Желтиков.– 4-е изд., доп. и перераб.– М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К»; Ростов н/Д: Академцентр, 2010.– 384 с.
22. Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней / пер. с англ. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2001. – 544 с.
23. Кузик С., Книш М. Економічна і соціальна географія країн Америки. Навч. посібник. – Львів, 1999.
24. Кулик С.Ф. Черный феникс: Африканские сафари / Предисл. Ю.М. Кобищанова. – М.: Мысль, 1988. – 512 с.
25. Корнеев В.П., Корнеев О.В., Топузов О.М. Економічна і соціальна географія світу: Дидактичні матеріали. Посібник для вчителів і учнів. – К.: ЕксОб, 1999. – 77 с.

26. Костюшина Г.М. Азиатско-Тихоокеанская экономическая интеграция. – М.: МГИМО, 2002. – 208 с.
27. Країни світу: енциклопедичний довідник / Уклад. Н.О. Чумаслова. – Х.Школа, 2008. – 384 с.
28. Леонтьєва Г.Г. Лекції з економічної і соціальної географії. Країни СНД: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга, 2005. – 96 с.
29. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 292 с.
30. Мартен, Домінік. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Мартен Д., Мецжер Ж.-Л., П'єр Ф.; Пер. з фр. Є.Марічева. – К.: КМ Академія, 2005. – 302 с.
31. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И.С. Королева. – М.: Экспонистъ, 2003. – 604 с.
32. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред.. Ю.Г.Козака, В.В. Ковалевського. – К.: ЦУЛ, 2003. – 288с.
33. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С.Кучика. – К.: Знання, 2005. – 497 с.
34. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2000. – 204 с.
35. Паламарчук Л.Б. Географія населення з основами демографії (дидактичний матеріал до експериментального дослідження). – К.: КМПУВ імені Б.Д. Грінченка, 2002. – 68 с.
36. Перминов П. Улыбка сфинкса. – М.: Наука, 1985. – 303 с.
37. Петринка Л. Топонімічний словник: географія у назвах. – Львів: Тріада Плюс, 2006. – 142с.
38. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; за ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
39. Полякова М.О. ЕГЭ. Репетитор. География. Эффективная методика / М.О. Полякова. – М.: Экзамен, 2005. – 320 с.
40. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція: Навч. посіб. – К.: Академія, 2007. – 312 с.
41. Пушкар С.Р. Таємниці Нового Світу, або про що розповідають географічні назви: Посібник для вчителя. – Львів: Тріада Плюс, 2006. – 156 с.
42. Словарь общегеографических терминов. – Т.1-2. – М.: Прогресс, 1975.
43. Сюткін С.І., Леонтьєва Г.Г. Економічна і соціальна географія: Навч. посібн. – Суми: Університетська книга, 2004. – 246 с.
44. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
45. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – М.: Рефл-бук, 2002. – 480 с.
46. Фесуненко И.С. Бразилия и бразильцы. – М.: Мысль, 1976. – 176 с.
47. Цапок С.О. Етнодемографічна картина сучасного світу (енциклопедичне дослідження). – Львів: ІРД НАН України, 2007. – 418 с.
48. Юрківський В.М. Країни світу: Довідник. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.
49. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2001. – 416 с.
50. Encyklopedia Geograficzna Swiata. Azja. – Krakow, 1997. – 639 s.
51. Enkarta: Biblioteca Premium. – Microsoft, 2007.
52. Rykiel Z. Podstawy Geografii Politycznej. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2006. – 263 с.
53. Turkey and Turkish Foreign Policy. – Ankara, 1996.
54. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академія, 2005. – 704 с.
55. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. – К.: Академія, 2003. – 688с.
56. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Пер. англ. А.Іщенко. – К.: Києво-Могилянська Академія, 2006. – 203 с.

57. Блій Г. де, Муллер Пітер Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ «Україна» О.Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
58. Боев Ю.О., Боева С.Ю. Економічна історія: Західна Європа, Японія, США: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 174 с.
59. Відповіді на 100 запитань про Сполучене Королівство. – К., 2001.
60. Всесвітня історія: dtv-Atlas: пер. з нім. – К.: Знання-Прес, 2001.
61. Географический справочник ЦРУ. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 704 с.
62. Географічні таблиці: Довідкові матеріали / За ред. Л.П.Царика. – Тернопіль: Джура, 1998. – 230 с.
63. Географія: Довідник / Й.Р. Гілецький, Р.Р. Сливка, М.М. Богович. – Х.: Ранок, 2008. – 480 с.
64. Гілецький Й.Р. Соціально-економічна географія світу: 10 клас. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2004. – 200 с.
65. Гілецький Й.Р., Сливка Р.Р., Богович М.М. Економічна і соціальна географія: Посібник для абітурієнтів / За ред. Гілецького Й.Р. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2005. – 400с.
66. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко. та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
67. Голиков А.П., Грицак Ю.П., Казакова Н.А., Сидоров В.И. География мирового хозяйства: Учебное пособие / Под ред.. А.П. Голикова. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 192 с.
68. Губарев В.К. Географія світу: Довідник школяра і студента. – Донецьк: БАО, 2006. – 576 с.
69. Дахно І.І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2004. – 608 с.
70. Жупанський Я.І. Словник термінів і понять з географії. – Чернівці: Технодруk, 2006. – 192 с.
71. Економіка зарубіжних країн: Підручник / А.С.Філіпенко, В.А.Вергун, І.В. Бураківський та ін.. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.
72. Економічна і соціальна географія світу: Навч. Посібник / За ред. Кузика С.П. – Львів: Світ, 2005. – 672 с.
73. Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней / пер. с англ. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2001. – 544 с.
74. Кузик С., Книш М. Економічна і соціальна географія країн Америки. Навч. посібник. – Львів, 1999.
75. Кулик С.Ф. Черный феникс: Африканские сафари / Предисл. Ю.М. Кобищанова. – М.: Мысль, 1988. – 512 с.
76. Корнєєв В.П., Корнєєв О.В., Топузов О.М. Економічна і соціальна географія світу: Дидактичні матеріали. Посібник для вчителів і учнів. – К.: ЕксОб, 1999. – 77 с.
77. Костюшина Г.М. Азиатско-Тихоокеанская экономическая интеграция. – М.: МГИМО, 2002. – 208 с.
78. Країни світу: енциклопедичний довідник / Уклад. Н.О. Чумаслова. – Х.Школа, 2008. – 384 с.
79. Леонтьєва Г.Г. Лекції з економічної і соціальної географії. Країни СНД: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга, 2005. – 96 с.
80. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 292 с.
81. Мартен, Домінік. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Мартен Д., Мецжер Ж.-Л., П'єр Ф.; Пер. з фр. Є.Марічева. – К.: КМ Академія, 2005. – 302 с.
82. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И.С. Королева. – М.: Экономистъ, 2003. – 604 с.
83. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред.. Ю.Г.Козака, В.В. Ковалевського. – К.: ЦУЛ, 2003. – 288с.
84. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред.. О.С.Кучика. – К.: Знання, 2005. – 497 с.
85. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2000. – 204 с.

86. Паламарчук Л.Б. Географія населення з основами демографії (дидактичний матеріал до експериментального дослідження). – К.: КМПУВ імені Б.Д. Грінченка, 2002. – 68 с.
87. Перминов П. Улыбка сфинкса. – М.: Наука, 1985. – 303 с.
88. Петринка Л. Топонімічний словник: географія у назвах. – Львів: Тріада Плюс, 2006. – 142с.
89. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; за ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
90. Полякова М.О. ЕГЭ. Репетитор. География. Эффективная методика / М.О. Полякова. – М.: Экзамен, 2005. – 320 с.
91. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція: Навч. посіб. – К.: Академія, 2007. – 312 с.
92. Пушкар С.Р. Таємниці Нового Світу, або про що розповідають географічні назви: Посібник для вчителя. – Львів: Тріада Плюс, 2006. – 156 с.
93. Словарь общегеографических терминов. – Т.1-2. – М.: Прогресс, 1975.
94. Сюткін С.І., Леонтьєва Г.Г. Економічна і соціальна географія: Навч. посібн. – Суми: Університетська книга, 2004. – 246 с.
95. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
96. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – М.: Рефл-бук, 2002. – 480 с.
97. Фесуненко И.С. Бразилия и бразильцы. – М.: Мысль, 1976. – 176 с.
98. Цапок С.О. Етнодемографічна картина сучасного світу (енциклопедичне дослідження). – Львів: ІРД НАН України, 2007. – 418 с.
99. Юрківський В.М. Країни світу: Довідник. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.
100. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2001. – 416 с.
101. Encyklopedia Geograficzna Ćwiata. Azja. – Krakow, 1997. – 639 s.
102. Enkarta: Biblioteka Premium. – Microsoft, 2007.
103. Rykiel Z. Podstawy Geografii Politycznej. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2006. – 263 с.
104. Turkey and Turkish Foreign Policy. – Ankara, 1996.

